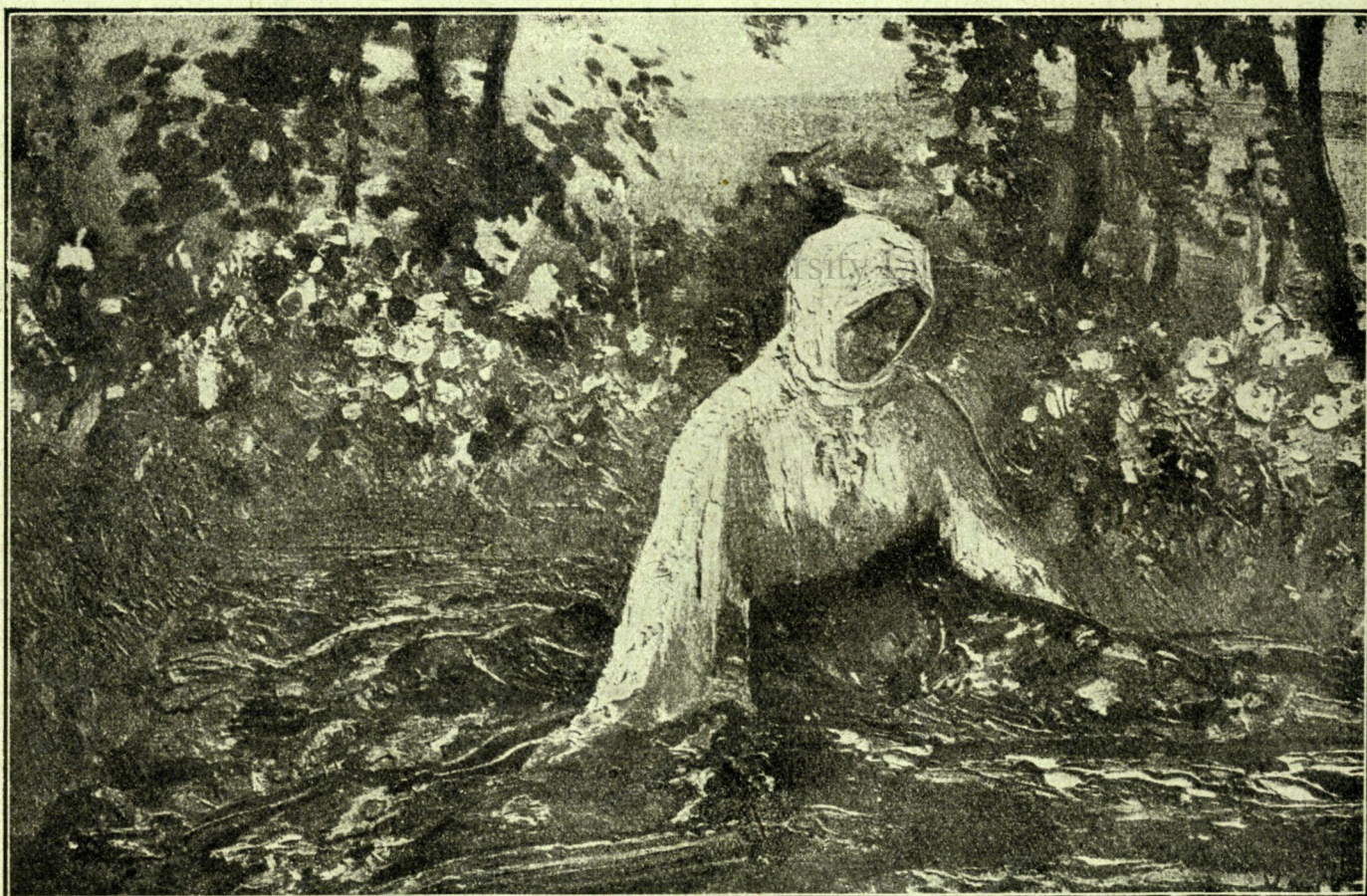

CELE TREI CRISURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

— Director-Fondator: GEORGE BACALOGU —

Verona: IN GRĂDINĂ.

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR: IOAN SLAVICI, EMIL ISAC, GH. TULBURE, GEORGE BOTA, VASILE SAVEL, CONSTANTIN DOBOȘ, CRIDIM, DEM. GĂLMAN, ION GANE, GEORGE TUDOR, A. PETRE, G. TALAZ, GH. SOFRONIE, SENECA, I. POGAN, TRAIAN BIRĂESCU, TEOFIL CODREANU, VLADIMIR VASILE COTRUȘ.

CELE TREI CRIȘURI

ABONAMENTE:

Pe un an	Lei 100—
Pe un an autorități	Lei 300—
Pe un an: școli primare, normale și secundare	Lei 200—
Pe un an studenți	Lei 70—
In străinătate: Europa 400 Lei; America 2 dolari.	
Anunțuri și reclame după tarif. — Manuscrisele nu se inapoiază	

CUPRINSUL:

* * Biblioteci și bibliotecari;
Constanțin Doboș: In vis . . . (versuri);
Dr. Vasile Cotruș; Martirii Bihorului;
Ioan Slavici: Crișenii;
George Bota: Credița în posibilitate;
George A. Petre: Șbucium (versuri);
Dem. Gâlman: Dureri nebănuite;
Ion Gane: Povestea Românului (versuri);
Emil Isac: „Teatrul Nottara”;
Gh. Sofronie: Republica Moldovenească;
Cridim; Poeme — Supreme: Un bun; La gândul (versuri);
G. Talaz: Un călător (versuri);

Gh. Tulbure: Cultura românească la graniță;
G. Bota: Ție Doamne! (versuri);
Vladimir Tudor: Cea dintâiu iubire (versuri);

CRONICI:

Seneca: Cronica literară „Cosașii”, Poezii de Volbură Poiană);
I. Pogan: Cronica științifică (Războiul viitor și telemechanica);

CELE TREI CRIȘURI ÎN ȚARĂ:

Vasile Savel: Scrisori din București;
Traian Birăescu: Scrisori din Banat;

NOTE: Eminescu în bronz . . . — Artă tipografică la noi. — Muzeul Simu.

CĂRȚI ȘI REVISTE: *Teofil Codreanu*: Al. T. Stamatiad: Din Trâmbițe De Aur (Poezii). — „Ritmul Vremii”. — Țara Noastră.

MEMENTO — BIBLIOGRAFIE — CLISEE: A. Verona: In grădină. — Dem. Gâlman — Muzeul Simu — Vignete.

COLABORATORII REVISTEI:

I. Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică, N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Maria Baiulescu, Șt. Bezdechi, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct. Beu, Elena Bacaloglu, Const., Victor și George Bacaloglu, Emanuil Bucuța, Al. Bogdan, George Bota, Al. Cazaban, Al. Ciura, R. Ciorogariu, A. Ciortea, I. Ciorănescu, Th. Capidan, A. Cotruș, Gh. Ciuhandu, Const. Doboș, Viora Dr. Ciordaș, V. Corbasca, Cridim, V. Demetrius, R. Demetrescu, I. G. Duca, Mihail Dragomirescu Silviu Dragomir, Ion Dragu, Bucura Dumbravă, Mihail Dragoș, Victor Eftimiu, Ion Foti, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Vasile Al-George, Dem. Gâlman, Radu Gyr, E. Hodoș, N. Iorga, Bogdan Ionescu, Al. Iacobescu, Iustin Ilieșiu, Emil Isac, N. E. Idieru, Al. Keresztury, E. Lovinescu,

I. Lupaș, A. Lupeanu Melin, Dr. Cassiu Maniu, G-ral Moșoiu, S. Mehedinți, V. Meruțiu, A. Magier, V. Militaru, Christache Ch. Milian, T. Murășanu, N. Milcu, M. Mora, Șt. Mărcuș, D. Nanu, A. Nanu, G-ral Scarlat Panaitescu, I. Paul, Ion Peretz, N. Pora, Sextil Pușcariu, V. Petafa, Alex. Pteancu, Ecaterina Pitiș, D. Pompei, Matilda Poni, Septimiu Popa, Paul I. Prodan, George Pallady, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, P. I. Papadopol, Mircea Rădulescu, G. Rotică, C. Răuleț, Alexandrina Scurtu, Ion P. Sachelarie, Vasile Savel, Andrei Sigmond, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Speranția, Marin Ștefănescu, C. Sudețeanu, Caton Theodorian, G. Tutoveanu, Nuși Tulliu, N. G. Tistu, G. Tulbure, I. Ursu, I. Valerian, George Voevidca, George M. Zamfirescu.

BIBLIOGRAFIE

Cărți:

Editura „Cartea Românească” București.

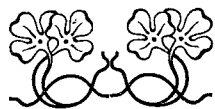
M. Sadoveanu: Povestiri de seară. 201 pag. lei 35.
I. A. Bassarabescu: Vulturii. Schije și Nuvele, Ed. II. 238 pag. lei 40.
N. Pora: Într-o noapte pe Bărăgan. 246 pag. lei 40.
I. Gh. Costinescu: Relieful României — Din cele mai străvechi epoce geologice până în prezent. 40 pag. lei 30.
O. D. Bldaru: Fiul lui Lucifer. Poem. 68 pag. lei 15.
La Fontaine: Fabule, trad de D. Anghel și Șt. O. Iosif. 72 pag. lei 20.

Biblioteca Minerva:

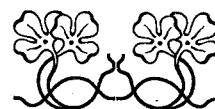
H. Taine: Despre producerea operei de artă, trad. de M. Sadoveanu. No. 90, lei 5.
C. T. Niculescu-Varone: Vraja iubirii. No. 235. lei 10.

Reviste:

Mișcarea Literară: An. II. No. 27. 16 Maiu 1925. București.
Roma: An. V. No. 4. Aprilie 1925. București.
Cooperarea: An. I. No. 4. Aprilie 1925. București.
România Militară: An. LVII. No. 3. Martie 1925. București.
Educația: An. VIII. No. 3—4. Martie—Aprilie 1925. București.
Freemătul: An. I. No. 2—3. Febr.—Martie 1928. Piatra-Ń.
Gândul Neamului: An. V. No. 18—19. Martie 1925. Chișinău.
Căminul: An. I. No. 4. Aprilie 1925. Focșani.
Revista Generală a Invățământului: An. XIII. No. 4. Aprilie 1925. București.
Viața Școlară: An. I. No. 3. Maiu 1925, Satu-Mare.
Școala Noastră: An. II. No. 7—8. Aprilie 1925. Zalău.
Câmpul: An. XVIII. No. 9. 15 Maiu 1925, București.
Ritmul Vremii: An. I. No. 3. Aprilie 1925, București.

CELE TREI CRISURI

Redacția și Administrația:
STR. PRINȚUL CAROL 5

REVISTĂ DE CULTURĂ

TELEFON: 119

Director-Fondator: GEORGE BACALOGU

Biblioteci și bibliotecari.

Încă din cele mai vechi timpuri, omenirea a simțit nevoia de a strânge și păstra gândul scris. Să nu se creadă că înainte de invenția tiparului nu existau biblioteci! Cea mai veche bibliotecă, în afară de cea sfântă din templul dela Ierusalim, a fost cea dela Memphis, înființată de regele Egiptului Osymandias, acum patru mii de ani! Ea conținea o sumă de manuscrise cu caractere samaritene. Pe ușa acesteia era scris: „*Leacul sufletului*“. Se vede de aici cât de mult apreciau cei vechi o asemenea instituție. La Memphis, a mai existat o bibliotecă, unde se zice că Homer ar fi găsit Iliada și Odiseea, scrise de un poet necunoscut... Cea mai mare bibliotecă din timpurile vechi a fost cea din Alexandria, care adăpostea vreo 700.000 de volume. Mai târziu, găsim însemnate biblioteci la Greci și Romani.

Invenția tiparului, făcând să apară numeroase cărți în multe exemplare, a sporit considerabil numărul bibliotecilor. Astăzi, în Europa, avem numeroase biblioteci, care se impun prin bogăția lor de manuscrise și cărți rare, adăpostite în vaste și moderne clădiri. Așa avem Biblioteca Națională din Paris (cu peste 2.500.000 volume), Biblioteca Muzeului Britanic din Londra și Biblioteca Regală din München. Biblioteca Vaticanului din Roma este cea mai veche din Europa.

La noi în țară, problema bibliotecilor se agită mult de după marele război încoace. Avem în prezent câteva biblioteci care, prin bogăția lor de cărți, stampe, manuscrise, sunt o mândrie a neamului. În fruntea tuturor, stă *Biblioteca Academiei Române*, care posedă peste 300.000 volume, pe lângă numeroase colecții de stampe și manuscrise. Aici se

găsește cel mai prețios material privitor la vechea cultură românească. Marele merit pentru bunul mers al acestei biblioteci îi revine d-lui prof. *Ion Bianu*, directorul ei, care de zeci de ani îngrijește, cu o adevărată pasiune, de îmbogățirea acestui focar de cultură.

Biblioteca Universității din Cluj, organizată repede și bine după război, posedând multe cărți streine, este iarăși la înălțime. Vin apoi bibliotecile Universităților din Cernăuți și Iași, Fundațiilor Universitare și „Principele Carol“ din București, „Xenopol“ din Arad, „V. A. Ureche“ din Galați, „Aman“ din Craiova și și „I. G. Bibicescu“ din Turnu-Severin.

Mai avem altele mai mici, dar destul de utile, cum sunt cele universitare pe Facultăți, ale Ministerelor, ale diferitelor instituții culturale.

În afară de acestea, auzim zilnic de înființarea a noi *biblioteci sătești*. În ultimii ani s'a început o largă propagandă de răspândire a cărții purtătoare de gând înțelept, până prin neștiutele sate de pe cele coclauri... O armată întreagă de intelectuali luptă pe această cale pentru cultură. *E un semn al vremii*. E un pas înainte, întru ridicarea definitivă a păturii de jos — talpa țării — la o viață mai înaltă, risipindu-se astfel întunericul secular.

Numai că, nu întotdeauna aceste biblioteci sunt alcătuite cu destulă înțelegere a menirii lor; înfălnești uneori, în dulapurile cu câteva sute de volume dintr'un sat, multe scrieri în limbi streine și multe scrieri românești fără valoare și într'o limbă stălciță. Ce folos pot aduce asemenea cărți?

Rostul bibliotecilor sătești este

de a procura celor dela țară o lectură *atrăgătoare* și totodată *instructivă*, ridicând astfel cu o treaptă mai sus viața sufletească a locuitorilor de pe acele meleaguri. Dacă ele reușesc să facă pe țaran ca, Duminica și sărbătorile, în loc să se infunde în crâșma cu miros scru de rachiu, să petreacă vreo câteva ore între cărți, și-au îndeplinit scopul.

Ceeace trebuie să existe într'o bibliotecă sătească, nu sunt, desigur, nici cărți despre ultimele teorii asupra relativității sau psihanalizei, dar nici lucrări slabe ale cutărui scriitor sau poet anonim... Trebuie să găsim acolo, în primul rând, pe clasicii noștri: Creangă, Alexandri, Coșbuc, Iosif, Vlahuță, Brătescu — Voinești, Sadoveanu, Slavici... și — de ce nu? — o *antologie din Eminescu*. Se va obiecta că Eminescu, acest mare admirator al poeziei populare, nu va fi înțeles de săteni. Firește, nu va fi înțeles în poeziile sale filozofice. Dar oare bucăți în formă populară ca „Ce te legeni codrule“, „Doina“, „La mijloc de codru des“, „Somnoroase păsărele“, „O, mamă dulce mamă“, etc., credeți că nu vor fi înțelese de cei simpli? — O bună alegere de astfel de poezii din Eminescu, ar face un mare serviciu celor dela sate...

Literatura trebuie, deci, pusă pe planul întâi în bibliotecile sătești; căci ea este marea deschizătoare a gustului de a citi. Ca știință și cunoștințe practice, trebuesc cărți anume scrise pentru popor, într'o limbă simplă și neaoș românească.

Dacă aceste norme în triajul cărților ar fi respectate de către toți cei ce vor să răspândească adevărata cultură la sate, am avea mult mai multe biblioteci *de un real folos*, decât până acum...

* * *

Dacă e absurd să existe biblioteci, apoi nici bibliotecile nu-și pot îndeplini rostul lor, fără acești

IN VIS...

*In vis, de vezi plutind un chip și nu-știi ce 'nsemnează,
Aripele, iubito-ți spun, că-i îngerul de pază.*

*Un tânăr, nalt, frumos, de vezi și blând la el te cheamă
Acela e ursitul tău, să nu ai nici o teamă.*

*Iar de-i un mort și nu-i cunoști slăbila lui figură,
Acela's eu, ce te-am iubit prea mult, fără de măsură.*

Oradea Mare.

COSTANTIN DOBOȘ.

minunați *animatori*, cari se numesc *bibliotecari*.

Origina bibliotecarilor se confundă cu aceea a bibliotecilor. Din momentul ce a existat o bibliotecă, a ființat și un bibliotecar. Demetrius din Phalere a organizat renunțata bibliotecă din Alexandria. Numele bibliotecarilor greci nu ne-a fost transmis. Asinius Pollion a îngrijit de bunul mers al celei dintâi biblioteci din Roma.

Un bibliotecar însemnează mai mult decât un supraveghetor și înregistrator automat de cărți. Înarmat cu numeroase cunoștințe din toate domeniile, el trebuie să fie, pentru cititorii cari îi cer informații, o adevărată *bibliotecă vorbitoare*. Cercetătorii vor fi astfel mai mult și mai repede serviți prin cultura sa, decât prin registre și fișe alfabetice, de altfel destul de necesare și ele...

Pentru tineretul studios, bibliotecarul este cel mai bun sfătuitor și îndrumător întru găsirea materialului și alcătuirea diferitelor lucrări.

Un bibliotecar lipsit de cultură, de pregătire specială și de bunăvoință, este asemeni avarului care ține încuiate atâtea bogății ce-ar putea fi de folos altora. *Voltaire* spune: „Un bibliotecar ignoranț e un eunuc pus la paza seraiului.”

În strânsă legătură cu problema bibliotecilor, de curând s'a pus

la noi și problema bibliotecarilor. E dovedit lucru că nu la toate bibliotecile din țară avem funcționari bine pregătiți. Se întâmplă uneori, ca celitorul să aibă mai multe cunoștințe bibliotecărești decât însuși bibliotecarul...

Pentru a se face o apropiere între bunii bibliotecari din țară, s'a ținut în Septembrie 1924, la București, un congres cu delegați dela toate bibliotecile mai însemnate dela noi. Atunci a luat ființă „*Asociația bibliotecarilor din România*”, având ca președinte pe d. Ion Bianu, iar ca vicepreședinți pe dd. Al. Tzigara-Samurcaș și Mandicewski (Cernăuți).

Scopul acestei asociații este, pe de o parte, de a spori numărul bibliotecilor dela noi, unificând totodată modul lor de organizare, iar pe de altă parte de a înființa cursuri speciale pentru pregătirea viitorilor bibliotecari, a căror situație materială va căuta să o îmbunătățească.

Suntem în așteptarea frumoșelor roade ale acestei tinere dar promițătoare asociații...

Când vom avea la dispoziție destui bibliotecari bine pregătiți și cu nemărginită dragoste de carte, să fim siguri că mare parte din bibliotecile risipite prin țară, care astăzi tănesc, se vor deschide atunci la o nouă viață, asemeni florilor în însoțita primăvară...

Martirii Bihorului...

de dr Vasile Cotruș.

Justiția a așezat în cumpăna dreptății acțiunea procesului pornit contra *asasinilor*, ce au răpit în anul 1919, viața a doi buni români: *dr Ioan Ciordaș și dr Nicolae Bolcaș*, foști advocați în orașul Beiuș.

Suflarea românească de aci se cutremură și se revoltă reîmpropătându-și amănuntele acestui fioros asasinat, îndelung meditat și apoi dus la îndeplinire cu cea mai sălbatică cruzime, de către elemente sanguinare și perverse din așa zisa armată maghiară, pusă să apere cu îndârjire, dar și cu desnadejde, o cauză pierdută pentru todeauna: păstrarea teritoriilor *Ardelului românesc* împotriva înaintării vijelioase și triumfătoare a armatei române liberatoare.

Asasinii și-au executat până la capăt planul, înspăimântător în toate amănuntele, al crimei lor; săcuii *transilvăneni* ai armatei maghiare și-au potolit, poate pentru o clipă pofta lor bestială de sânge românesc, dar armata României, care spre sfârșitul unui lung și greu războiu, făcea ultimele sforțări pentru împlinirea unei vechi și elementare datorii ce-i incumbă, atât față de frații ei de sânge, locuitori ai acestor ținuturi, cât și față de principiile mari și generoase ale libertății, dreptului și civilizației umane, în curând avea să fie încununată, în ciuda tuturor dușmanilor ei, cu laurii „*grei*” ai izbânzii desăvârșite.

Advocaților *Ciordaș și Bolcaș*, figuri reprezentative ale românismului din aceste părți, căzuți victimele gloanțelor opresorilor chiar în clipele când ostașii români își tăiau drum prin munții Bihorului, spre frații cari îi așteptau, nu le-a mai fost dat să poată saluta apariția în zare a primei căști de oțel a dorobanțului român, așteptat.

Bătăi și torturi, împunsături cu baioneta, sânge și creeri amestecate cu țărână, iată pedeapsa dată de niște *stăpâni (?) barbari*, unor oameni cinstiți și nevinovați, pentru nimic altceva, decât poate pentru marea *vină* a acestora de a-și fi iubit prea mult neamul și de a fi dorit și ei, ca toți ceilalți dintre noi, desrobirea cât mai apropiată și unirea tuturor românilor.

Cu toată pornirea neînfrânată spre oprire, cu tot cortegiul nesfârșit de jertfe și victime ce-a fost reclamat din sânul neamului nostru în decursul ultimilor ani, cu toată furia deslănțuită împotriva aspiratorilor spre libertate și spre o viață mai omenească, stăpânitorii *ilegitiți* ai acestor locuri, au fost condamnați, prin rațiunea implacabilă a Istoriei la prăbușirea definitivă și ireparabilă. Sub impulsul aceleiași rațiuni, poporul nostru, ușurat de lanțurile sale *pentru totdeauna*, și-a întins și fixat *suveranitatea* sa și pe aceste locuri, cari de drept îi reveneau.

Această suveranitate a României-întregite, prin organele puterii sale judecătorești, este chemată să se pronunțe astăzi și să condamne cum merită fapta asasinilor dela 1919. Fără pornirea și asprimea, explicabilă chiar în asemenea împrejurări, ci condusă numai de simțul celei mai stricte obiectivități, justiția românească va ști să-și facă datoria. În această privință nu avem nici o îndoială. Familiile martirilor Dr. Ciordaiș și Dr. Bolcaș vor avea cel puțin această mângâiere. Autoritățile noului stat nu au pregetat a-și face datoria. Investigațiile lor neobosite, facilitate de concursul oamenilor de bine, reușind a prinde pe criminali, au adus cel puțin această ușurare familiilor întristate și rămase fără sprijin. Simțul nostru de demnitate națională, cu toată firea noastră uitătoare și așa de ușor iertătoare, iarăși își va găsi întârziata sa satisfacție. Fapta rea va fi răsplătită!

* * *

Judecarea acestui proces, care în ochii noștri ia proporțiile unui *mare proces național*, este evocatoare pentru trecutul nostru și mai ales ne poate servi ca un serios avertisment pentru prezent și încă și mai mult pentru viitor.

România-întregită, creațiunea legitimă a jertfelor materiale ale unei generații și a visurilor generațiilor înaintașe, nu ne dispune la încrucișarea brațelor. Păstrarea intactă a noului Regat în granițele sale etnice, fixate de tratate și de prescripțiile imuabile ale drepturilor naționale, fără nici o teamă de viitor, aceasta este și trebuie să fie marea și zilnica noastră preocupare. Teamă nu ne este, ce este *legitim* este și *durabil*.

Minoritatea maghiară, locuitoare

a Statului român, de ce n'am spune în mod deschis, nu ne este prietenă. Dovezi avem, în mic și mare, în toate zilele. Acest fapt însă nu ne împiedică pe noi, popor pacinic și civilizată, — civilizată nu în sensul unei pojghițe de civilizație europeană, întinsă drept fațadă asupra unui fond barbar, — să respectăm tratatele la respectul cărora am consimțit, dar mai presus decât pe ele, să respectăm *demnitatea vieții omenești*. N'am făcut și nu vom fi capabili a face, ce-au făcut opresorii noștri.

Am dorit și dorim o viață pacinică și de armonie cu minoritatea maghiară. Mai mult, dorim chiar nașterea între noi a unui simțământ de *solidaritate*, care să ne apropie pe viitor și să ne îndrumeze în făgașul luptei pentru salvarea intereselor comune. Locurile în care ne sunt îngropați „moșii și părinții” și în care vom fi îngropați noi și nepoții noștri, ar trebui să ne lege.

Aceste simțăminte omenești nu ne întunecă însă mințile și nu ne împiedică, ca atunci când nevoia cere, să știm și să căutăm a ne impune cu tărie *voința națională*, precum și a ne apăra cu mândrie și demnitate interesele noastre legitime de stat și națiune.

* * *

Aceste scurte reflexiuni ne vin în minte acum în preajma începerii desbaterilor în procesul asasinilor celor doi martiri de dată recentă ai neamului nostru.

Gurile astupate cu țărâna săpată la malul albiei liniștitului râuleț dela marginea satului Lunca, de către „cătanele” întunecoase ale unei monarhii în prăbușire, nu au mai putut saluta desrobirea așteptată, iar brațele zdrobite de loviturile „călăilor”, nu au mai avut fericirea de a se putea prinde în hora năvalnică a Unirii.

Dar astăzi după trecere de șapte ani, în ziua judecării asasinilor, umbrele *mutilate* ale martirilor cauzei noastre, vor porni trudite spre forul justiției românești și vor plana deasupra judecătorilor drepti, dictându-le aspra dar meritata sentință.

Crișenii

de Ioan Slavici.

Sunt acum cincizeci de ani și mai bine, în vara anului 1873, am luat asupra mea sarcina de archivar al consistoriului din Oradea-Mare. Eram cu locuința în casele consistoriului și luam masa cu Vicarul episcopesc, atunci întru fericire pomenitul Miron Roman. N'aveam deci așa zise oare de cancelarie, ci lucram acasă, după — cum mă trăgea inima, și în curând am ajuns să mă scol cu noaptea în cap, ca să luiez fără de răgaz până pe la miezul nopții.

Arhiva erau adevărat o mulțime de hârțoage aruncate claie peste grămadă și vorba era ca eu să le'nșir după dată și să le'nregistreș după conținut. Chiar dintru'nceput am dat apoi peste o listă a parochiilor din diecesă. Erau trecute în ea fiecare parochie cu numărul familiilor și cu numărul căsătoriilor, al morților și al născuților, amănunte nespuse de interesante pentru mine nu numai ca archivar, ci și ca om cu gândul îndreptat atât spre trecut, cât și spre viitor.

Mi-am pus dar de gând, ca — înainte de toate să scot din mormanul de hârțoage toate listele parochiilor, ca să mă dăm seama asupra proporțiilor, în care s'au spus credincioșii. Pentru-ca s'o fac aceasta, trebuia să iau una câte una hârțile și să mă'ncredințez, care dintre ele conține date privitoare la mișcarea populațiunii. Ear după-ce am terminat această lucrare migăloasă, am așezat listele'n șir cronologic. Cele mai vechi dintre numeroase erau din timpul Împărătesei Maria Terezia, cam de pe la 1770. Aveam deci în fața mea mișcarea populațiunii în timp de o sută de ani.

Am petrecut multe zile și nu puține nopți făcând socoteli și m'am încredințat, că „poporenii” s'au sporit pretutindeni, nu însă în aceleași proporțiuni. Pecând într'unele parochii populațiunea era abia îndoită, într'altele ea se'mpătrise. ba pe ici, pe colo era chiar înzecită. Nu mai încăpea deci îndoială, că sporul nu era rezultat numai din excedente de nașteri, ci într'unele părți și din imigrațiune.

Cercetând mai de aproape, m'am mai încredințat, că mișcarea populațiunii e de aceiași fel nu numai

în luncile celor trei Crișuri, ci pe toată întinderea de la Mureș până la Crișul Repede.

Românii din partea locului nu sunt pretutindeni același fel de oameni.

Murășenii sunt de două feluri. Un fel de oameni sunt cei de la deal, de la Zam până la Radna. De la Radna la vale până la Macău au fost amestecați cu Sârbi.

Cu totul altfel de oameni sunt Podgorenii, de la Radna până la Pâncota.

Deosebiți atât de Murășeni, cât și de Podgoreni sunt Câmpienii până la Curtici, Chitihaz și Giula.

Mult deosebiți de aceștia sunt Pădurenii din valea Crișului Alb până pe la Iosășel, Luncanii de prin luncile de la vale ale Crișurilor până pe la Salonta, Vidicanii de la poalele despre Beiuș, ale munților și Zărândanii sau Crișenii de pe la Aciuia, Hălmațiu, Baia da Criș și Brad.

Fără multă bătaie de cap m'am încredințat, că Murășenii de la vale, Podgorenii, Luncanii și mai ales Câmpienii sunt în mare parte veniți decurând din alte părți.

La începutul secolului XVIII., când Habsburgii au reîntrat în stăpânirea regatului ungar, aceste ținuturi erau în mare parte pustii. Cea mai apropiată grijă a Împăratului Carol VI. și a Împărătesei Maria Terezia era deci să le populeze.

Douăzeci de ani în urmă Turcii s'au retras și din Banatul Timișoriei, care deasemenea a rămas în mare parte pustiu.

Au fost aduși pe ambii țărmuri ai Mureșului parte Sârbi, parte Șvabi din Germania și mai puțini Slovaci din nordul Ungariei. Românii, fiind iobagi, n'aveau dreptul de liberă migrațiune și astfel numai puțini dintre cei nobili s'au mutat din Ardeal mai ales pe Câmpie.

La 1740, după încheierea tractatului de la Belgrad însă Habsburgii s'au retras din Oltenia și de aici înainte mulți Olteni au trecut mai ales în Banat.

Câtva timp în urmă fiind Grigoriu Ghica Domn al Moldovii, mulți Moldoveni au trecut munții și s'au așezat mai ales în Podgoria Aradului și pe Câmpie.

Toiul migrațiunii române urmează însă abia după răscoala lui Horia.

Încă pe la începutul Domniei sale adevărată Maria Terezia hotărîse

pentru iobagii din Ungaria 24 zile de robotă pe an. De oare-ce în Ardeal robota era nelimitată, iobagii din Ardeal erau firește porniți spre Ungaria. Abia însă când cu răscoala lui Horia li-a dat Iosif II. și iobagilor din Ardeal dreptul de liberă migrațiune și de aici înainte se revarsă spre șesul mănăstirii puhoiul Românilor din Carpați.

Mai erau apoi risipiți printre aceștia și Maghiari, poporațiune parte mai veche parte venită decurând.

Nu era destul să știu, că poporenii diecesei s'au sporit, ci trebuia să aflu, dacă s'au sporit ori nu deopotrivă cu cei alți locuitori din aceleași ținuturi.

Am căutat înainte de toate să mă dumiresc în ceea ce privește parochiile, în care Românii trăiau mai înainte amestecați cu Sârbi.

Resultate pe deplin sigure nu puteam să obțin.

Nu mi-a rămas decât să cercetez condicile parochiale, în care erau trecuți născuții și morții și să mă încredințez, dacă familiile cu nume românesc s'au sporit deopotrivă cu cele cu nume sârbesc. Am făcut-o acasta în câteva dintre parochiile de pe țărmul drept al Mureșului. Am găsit sârbii pretutindeni scăzuți, ba în unele dintre parochii nici nu mai erau sârbi. Erau însă familii românești, al căror nume sârbii le sârbiseaseră — ca Vidulovici, Barbulovici, Radulovi, Codreanovici, Morarovici și altele de felul acesta. În același timp am constatat, că familiile au mulți copii câtă vreme cele sârbești sunt mai mult ori mai puțin sterpe — cu toate că ele erau mai înstărite decât cele cu nume românești. Am primit deci convingerea că Sârbii acolo, unde au scăzut, n'au fost românizați, ci au dispărut încetul cu încetul în lipsă de progenitură.

În același fel s'au stins după toată probabilitatea și alți slavi, care au trăit prin văile Carpaților răsăriteni. Nu mai încapă nici o îndoială, că sporirea poporațiunii țărâna de la buna stare morală și economică. Tot atât de adevărat e însă, că poporațiunea scade pretutindeni, unde trebuințele sunt prea mari și Sârbii, deși mai înstăriți decât Românii, aveau trebuințe neasemănate mai mari decât aceștia.

Rămânea să văd, cum s'au sporit Șvabii, Maghiarii și puținii Slovaci, care trăiau alături cu Românii. Mai era apoi și că nu toți Românii făceau parte din biserica

gr. or. și aveam să știu seamă și de mișcarea poporațiunii gr. catolice.

Aceste n'am ajuns să le fac, căci împregiurările au venit așa, că am plecat de la Oradea-Mare. Era și de altminteri greu atunci să răslesc în arhivele bisericii romano-catolice, în ale celei calvine și în ale celei gr. catolice.

Azi împrejurările sunt cu totul schimbate și ceea ce atunci era greu azi se poate pune fără de greutate la cale.

Ne'ncredințăm în fiecare zi, că între ziaristii din capitala României-Mari sunt puțini cei ce știu până unde se întinde Ardealul și unde se începe Banatul, Sălagiul ori Maramureșul. Sunt oameni politici, literați, fie chiar și profesori de geografie, în gândul cărora Aradul e în Banat, ba unul dintre miniștri și-a dat nu de mult silința de a convinge pe cei ce-l ascultau, că „Ardeal” e o parte limitată din ținuturile „de dincolo”, iar „Transilvania” sunt toate acele ținuturi la un loc. Nu-i vorba, gaură'n cer din cauza aceasta nu se face, dar tot ni-ar șede bine să ne dumirăm cu toții, că „Crișeni” sunt toți Românii așezați între Moți, Bănățeni și Sălageni, că ei au fost și sunt avangarda spre Apus și în multe privințe cea mai înaintată parte a poporului român. Faptă vrednică de toată lauda ar săvârși deci cel ce și-ar da silința de a face astăzi ceea ce mie nu mi-a fost dat să fac înainte de aceasta cu cincizeci de ani, ca să știm cu toții, ce s'a ales de Românii veniți pe la sfârșitul secolului XVIII, din toate părțile, ca să sporească garda aceasta.

Datele sunt păstrate prin archive, ba pe de asupra mai avem și rezultatele celor patru numărători puse la cale de guvernul ungar.

Credința în posibilitate

de George Bota

Cultura singură nici la individ, nici la popor, nu poate crea un potențial psihic fără credința în posibilitatea de realizare.

Un idealism platonice poate oferi un admirabil aspect estetic al sufletului omenesc, dar fără încrederea în posibilitatea de realizare a idealului, acesta nu poate fi determinant al progresului omenesc. Ultimele cercetări asupra sufletului omenesc se pare a dezvălui tot mai mult puterea credinței, a ne arăta succesul omului și al poporului de voință.

Încă din 1907 Seillière pune în evidență valoarea dinamică a credinței în posibilitate.¹ Într-o lucrare mai recentă profesorul F. Carli din Padua caută să scoată în evidență factorul psihic în progresul social,² pentru care „credința în posibilități” devine punctul de plecare al oricărei variante sociale. Lucrul este cu atât mai de luat în seamă cu cât în epoca în care trăim s'a părut și încă mulți mai persistă în părerea lor, că materialismul istoric e singura explicație pozitivă a oricărei mișcări de ritm social. Alături de lucrări de natură sociologică apar însă tot mai serioase lucrări de psihologie, de psihoanaliză, de psihoterapie, cari scot în evidență valoarea dinamică a credinței. Astfel între multe altele cităm lucrarea lui C. Baudouin despre *Sugestie și autosugestie*,³ în care reduce și sugestia heterogenă, adică dela o persoană la alta, la autosugestie. Cu alte cuvinte nu există impunerea voinței altuia mie, ci este vorba de o *autosugestie* provocată, de o încredere: idea pe care se pare că mi-o înfiltrează cineva nu devine forță de acțiune, nu trece la execuție decât dacă eu, mediul, *ader cred în ea*. Devine cum ar spune Jules Payot o idee centrifugă din centripetă. Prin urmare nu este o impunere de voință ci numai o ocazionare de convingere personală. Elementul dinamic se găsește în fiecare dintre noi, într-o măsură

Sbucium.

*Trupul meu e numai un bulgăr de pământ,
Dar simt că mă apasă ca un năprasnic munte;
Sub talpa lui masivă și dură mă frământ
Și flacări de sudoare mi se preling pe frunte.*

*Vulcan, ce în adâncuri se sgâfână și geme,
Mi-e sufletul în lanțuri de veșnică tortură,
Și clocotind de focul străvechilor blesteme,
Ca lava pe sub munte îmi caut crăpătură.*

*Arareori prin stâncă vulcanul nou erupe
Și lava se aruncă spre cer biruitoare,
Dar slava'i nesfârșită și-aripa mi se rupe;
Cu cât mai sus mi-e fînta, căderea e mai mare.*

*Mi-e trupul pușcărie cu poarta ferecată
În care eu, ocașul, mă lupt cu noaptea 'n față
Nu peste mult o mână m'o lua de beregată
Și pe sub, coasa morții voiu trece iar în viață.*

GEORGE A. PETRE.

mai mare sau mai mică, după credința ce avem în ideile noastre.

Personalități puternice nu au putut fi prin urmare de cât acei ce au avut idei în cari au crezut. Incolo nu avem a face decât cu caricaturi de personalitate, cum ar spune Herbart.

Iată dar cum știința după două mii de ani vine să găsească formule psihice, pe care Isus le găsisse și pe care El își baza tot succesul terapeutice sale. „Credința ta te va mântui”, grija pe care El, Isus, o pune în credința celor ce veneau la sine, ne arată că învățătorul, făcător de minuni, cunoștea secretul sufletului omenesc; înțelegea că tot dinamismul psihic este isvorât din credința personală, sau devenită personală atunci când idea era împrumutată.

În marea revistă *Mercure de France* din 15 Martie, Dl Gaston Danville⁴ ne aduce o sumă de

exemple de puterea tămăduitoare a credinței în posibilități. Se citează între altele un caz extraordinar: O persoană atinsă de cancer și care trebuia operat, se duce la chirurgul cel mai de seamă cu credința, devenită aproape obsesie, că prin operație va scăpa. Chirurgul îl așează pe masa de operație, dar constată că nu poate face operația să scoată tumoarea. Pentru a evita însă decepția bolnavului, i-a spus că i-a scos tumoarea. Urmea a fost că bolnavul nu s'a mai plâns de nimica și că a murit tocmai după opt ani, dar de altă boală.

Exemplul e luat dintr-o revistă cu autoritate ca *Mercure de France*. Credința l-a mântuit și sunt atât de frecvente cazurile când descurajarea agravează boala.

Nu e locul să ne întindem asupra credinței în posibilitate, pentru a-i demonstra puterea de realizare.

Tot succesul imperialismului național, burghez, proletar, etc. își are

¹ Imperialismul democratic.

² L'équilibre des nations — Payot 1923.

³ C. Baudouin — Suggest et autosuggest. Delachaux — Paris.

⁴ *Mercure de France* — Le droit de tuer — pag. 671.

explicația în credința ideologilor. Iată ce această credință începe a șovăi, scade și puterea de realizare și curentul se stinge. Astfel se explică și declinul bolșevismului și scăderea forței pangermanismului și atâtea megalomanii imperialiste.⁵ Fanatismul inițiatorilor asigură primul succes al unui curent; dar dacă urmașii slăbesc în credința realizării și curentul va slăbi. Bolșevismul și-a pierdut ideologii convinși, iar dacă mai trăește este numai un efect al inerției. Pangermanismul, cu toată alegerea lui Hindenburg, a fost zdruncinat puternic prin slăbirea credinței în posibilitate. Și bolșevismul și pangermanismul se transformă pe nesimțite în curente posibile; unul evoluează restrângându-se în marginile posibilității internaționale, altul în marginile posibilității naționale.

Pentru noi însă aceasta perspectivă nouă își are însemnătatea sa, căci ne găsim la răspântia cea mai mare a evoluției noastre.

Este întrebarea pe care trebuie să și-o pună acei ce lucrează la temelia noului Stat: dacă factorul economic, fără factorul psihic, ne va putea duce pe drumuri visate. E drept că se dă mare avânt și educației sufletești a tineretului, dar ni se pare că se neglijează tocmai factorul esențial dinamic al sufletului: *credința*. Este atâtea scepticism, atâtea desnădejde produsă chiar de exagerările factorului economic, atâtea secetă de credință, încât te întrebi dacă nu suntem pe un drum greșit. Ne trebuie o psihoterapie socială, o întărire a credinței în posibilități. Credința, chiar cea religioasă, a slăbit din cauza prea marelui succes al formei, al vorbelor și al frazelor, al ideilor lipsite de convingerea personală, al aparenței. Biserica, școala, viața socială totul trebuie să se interiorizeze, să sape adânc în sufletul individului și al poporului pentru a curăța izvorul energiei psihice.

Trebuie salvată, sub orice formă, dar salvată credința. Ea este singurul factor capabil să mărească potențialul psihic și al cetățeanului și al țării.

⁵ A se vedea Revue des Deux Mondes 15 Februar și următoarele — Falimentul metafizicului bolșevic de S. Chessin.

Dureri nebănuite

de Dem. Gâlman

E cocoșat. Orfan de mic, a crescut pe ici, pe colo. pe unde a putut. Rude n'are A învățat puțină carte și acum e contabilul unui negustor bogat.

Sărbătoare mare...

Cella, fata patronului, se logodește astăzi și fiindcă la asemenea zile, omul trebuie să fie larg la inimă, domnișoara Cella l-a invitat și pe dânsul.

De un ceas, în fața oglinzii, își potrivește cravata, își schimbă gulerul, se perie pe haine, iar se uită în oglindă, apoi dă trist din cap: e urât, da, urât și schilod. Niciodată infirmitățile nu i-au eșit mai în evidență ca acum. I se pare că este un monstru. Cooșă il apasă mai greu ca oricând.

Se aruncă îmbrăcat în pat. Își smulge gulerul și cravata, se descheie la gât. Innăbușe. Cu capul înfundat în perne isbucnește în plâns. Pentru ce? — Nu știe!... Ba da... Acum ghicește..., inima i se strânge de groază, parcă ar fi străpuns-o un cuțit... O iubește, da... o iubește... îi e rușine. Ș'afundă fața și mai adânc în perne și geme innăbușit: — Cooșat... urât... schilod... nemernic... ce vrei? De ce nu ești mulțumit? Ei, ce dacă se logodește fata patronului? Ce-ți pasă ție, un schilod... un câine de pripas. N'ai pâine? N'ai casă? Ești chemat să te bucuri cu toți ai casei, să râzi, să te veselești? De ce nu?!

Simte cum i se urcă un nod în gât. De ce i-a mai lăsat Dumnezeu

inimă, suflet, dacă l-a făcut hidos, — răsul oamenilor... Plânge. Îi este rușine de simțirea care-i sdrobește sufletul, îi sgudue corpul și totuși, nu poate să se împotrivescă ei. Tremură, îi e frig. Un gând i s'a înfipt în suflet: nu, nu se va duce. Va sta acasă, ca un câine. Nu se cuvine unui câine să șază la masa stăpânului. E ursit săculeagă fărămiturile, resturile mesei lui. Da, nu se va duce!...

S'a întunecat de mult... Noapte frumoasă picurată cu stele. Prin fereastra deschisă, pătrund mlădierile cântecului, svâcnirile răsului și mângâierile aerului rece și proaspăt. Florile risipesc parfumuri ațățătoare, iar din întinderile necuprinse, plutește parcă un îndemn de liniște, de mulțumire...

Răzimat de fereastră, cocoșatul se uită în noapte, fix, fără ca totuș să vadă ceva... Pare că se gândește și totuș în creier simte o fierbințeală mare și rare ori prin ochi îi trece fulgerarea cenușe a câte unui gând răsleț. Răcoarea nopții îi face bine, îi dă uitarea de sine iar pleoapele îi se lasă grele peste ochii tulburați.

Două bătăi ușoare în ușă. Tre-sare!...

— Domnule Andrei!

— Poftim!

— Te chiamă Cella. Vino repede.

— Vin îndată!

Pașii ușori se depărtară iar Andrei sări dela geam. Un zâmbet îi flutură pe buze:

— M'a chemat ea! Mă duc, firește, cum să nu mă duc!

Cu mâinile înfrigate își așează gulerul, cravata. A întors oglinda cu fața în jos. I e groază de ea. Acum i se pare că e mincinoasă, că vrea să-și bată joc de el. N'are nevoie de ea.

Porni cu pași mari. Ajuns în fața ușii se oprește cu mâna pe clanță, tremurând. Să intre? — La ce?... Dar l-a chemat ea!... Ușa se deschide cu putere și în față-i apare patronul.

— Ei, tu ești Andrei? — De ce n'ai venit până acum? Vino'ncoa. Astăzi sunt mulțumit, — foarte mulțumit. Vreau ca toată lumea să fie ca mine, mulțumită și mai ales tu, dragul meu, ai să joci și ai să bei în sănătatea noastră. M'ai auzit?

— A auzit el bine, cum să nu!...

S'au așezat la masă cu toții. Râd, sunt veseli.

Cella, îmbrăcată în rochie albă,

frumoasă ca o păpușe, zâmbește mereu logodnicului său, — un băiat voinic, care pare că nu-și mai găsește locul de neastâmpăr. Andrei mănâncă, se înneacă, bea, mâna îi tremură pe pahar, iar ochii nu i se mai desprind de la ea. A uitat tot. A uitat chiar că e cocoșat, că e infirm. Pe buzele lui răăcește un zâmbet...

— Ce frumoasă este, ce frumoasă!...

Cella îi zâmbește peste masă. Tatăl ei râde șgomotos, bate cu pumnul în masă de zornăesc paharele și toji rād. Andrei râde și el. Nu mai știe nimic, Simte un gol în creer și rāde mereu de parcă s'ar fi nāscut rāzānd.

Dar muzica a început din nou. Mesenii, încălziți de vin și de căldură se ridică voioși de la masă, se înlănțuesc perechi, perechi și pornesc spre mijlocul salonului în fiorii muzicii și beția dansului ce le sārută sāngele...

Toji joacă.

Andrei rāde înainte ca un copil. Un junghi însă i-a rāstignit rāsul pe buze.

Cella, înlănțuită de băiatul acela mare și voinic, cu capul rāzimat ușor de umărul lui, a trecut prin fața lui Andrei și nici nu s'a uitat măcar la el. Andrei a tresărit. Pe frunte i s'a săpat o cută de durere adāncă, Golul din creer a început să se întunece, iar gândurile îl străbat repezi, fără șir, ca niște fulgere... Ce caută el aici? La ce mai stă? În inimă i-a trecut parcă un fier roșu. Li vine să țipe. Ei nu! Astăzi nu trebuie să sufere, azi trebuie să rādă, fiindcă l-a chemat ea să se bucure de bucuria ei, să fie vesel...

Obosit și copleșit de sentimentele ciudate ce-l sfășie, Andrei s'a așezat ușor pe un scaun din colțul cel mai întunecat al salonului, mai aproape de zid, să nu împiedece perechile ce trec îmbrățışate... Ce vrea el? Iubire? — Nu se poate... dobitoc! Cuvintele svārcolite între buzele crispate, au un rāsunset sec. Andrei se înfioară, întoarce repede capul. Să nu-l fi auzit cineva. Nimeni. Toată lumea își vede de treabă. Nu-l mai bagă nimeni în seamă. Parcă nici n'ar exista. Așa, e mai bine așa, singur... numai că îl doare rāsul celorlalți. Priviri-răi rămān pironite asupra Cellei. Pe sānul ei tremură doi trandafiri. Ce frumos dansează ea, doamne!... Parcă lunecă... nici nu atinge

POVESTEA ROMÂNULUI

de Ion Gane

Român sunt! Cu credință în falnic viitor
Am isbutit prin veacuri să fiu biruitor.
S'au năpustit asupra-mi de-atâtea ori barbarii,
Dar n'au putut să șteargă străvechile fruntării.
În vremuri de restrîște m'adăpostiră munții...
Acolo alungat-am îngādurarea frunții,
Am ascultat acolo atāt amar de ani
Duoasa fremătare a codrilor sārmani,
Asurzitorul vuet al apelor ce'n vale
Prin funduri de prāpastii sālbatice se prāvale,
Și buciumul la stānă l-am ascultat cu drag,
De-mi ostoiam aleanul și dorul meu pribeag...
Imprāștiat pe dealuri, și'n vāi, și'n cāmp deschis,
În curgerea de veacuri avui un singur vis:
Să-mi liberez ogorul, să mă n'rāfesc cu frații,
Prin mijlocul de țarā să-și tae drum Carpații.
Și-așā, senin ca bolta și roditor ca firea,
În lumea asta largă să-mi împlinesc menirea.
O, visul meu de aur departe licāriā,
Cum licārește 'n noapte rātācitoare stea,
Dar îl simțiam în suflet mereu mai viu arzānd
Și-l depānam aeeva cu fiecare gând.
Cu tot mai multā jale pāșiam din an în an,
Amarā mi-erā pāinea, cāminul meu: sārman.
Dar dupā veacuri aspre a fost se vede scris
Pe viață și pe moarte să lupt cu piept deschis.
În clip aceea mare lāsai în cāmp plāvānii
Și-am alergat să spulber din țara mea dușmanii.
O, mă n'fior la glasul aducerii aminte...
A fost o-epopee cu mii de oseminte,
Cu ploae nesfārșitā de plumb infierbāntat,
Cu cāntec de ghiulele și geamāt de soldat.
Înverșunat, dușmanul luptā cu urā 'n piept,
Eu, cu credința 'n Domnul, îmi apāram un drept.
Cu braț vānjos, cu ochii visānd supremul țel,
Am stāvilit atuncea puhoiul de oțel,
Nāprasnic dānd asaltul, în șuer de obuz,
Cu sānge-am scris isbānda pe culme, la Oituz!
Cu pieptul gol, în coasta oștirilor nemșești,
Ca trāsnetul din ceruri lovii la Mārāșești!
... Și dupā suferință veni înseninare...
Azi visul meu de aur e māndrā n'ruchipare.
Mi-e țara întregitā ca 'n vremi de altādatā
Și frații mei sunt liberi... Mi-e fruntea luminatā!

Român sunt! Stālp de s'rajā pe glia mea rămān!
Mai mull ca 'ntotdeauna eu azi mă simt Romān!
Stāpān la mine-acasă surād voios în soare,
Sunt slobod, ca prigorii ce fālfae în zare,
Și dacā iar vrājmașii vreodatā-ar îndrāsni
Cu tunuri și granate un drept a nimici,
Cu toată barbaria și ura lor, să vie!
Deslānțui-voi iarāși cumplitā vijelie
Și deșteptānd și morții din negrul lor mormānt,
Te-om apārā cu toții strābunule pāmānt!

pāmāntul și ce caraghios i se pare celālalt, logodnicul ei... li vine să rādă. Se întunecā totuș... Celālalt... el... adică da, ... el, ... a lui e Cella...

Logodnicii se apropie în dans ușor de scaunul, de unde îi urmārește Andrei cu privirile aprinse. Au ajuns în dreptul lui. Ea zāmbește fericitā, cu ochii umezi de plăcere. Nici nu bagā de seamă că de pe sānul ei s'a desprins un trandafir.

L-au cālcat amāndoi în picioare,

l-au amestecat cu praful salonului și trec mai departe, parcā nu s'ar fi întāmplat nimic.

Lui Andrei i s'a strāns inima. Se uitā cu privirile rātācite în juru-i, apoi ca un hoș se apleacă, culege floarea strivitā și se ghemuește pe scaun. Inima îi svācnește puternic; de-abia mai rāsufflā. li trebuie aer. Simte cum se innābușe parcā ar sta să cadā pereții pe el. Se ridicā smuncit, apoi lipit de zid, se pierde ușor spre ușā, o deschide. Aerul rece îi biciue sāngele. Noaptea

adâncă îl învălue. Vântul potolit îi sărută obraji aprinși. Cu pași șovăitori, se îndreaptă spre camera lui. În mână strânge floarea ofilită. Ajuns, intră înăuntru. Intunerec. Mai bine așa, lumina îi face rău. Tremurând trage un scaun lângă fereastra deschisă și se așează. Luna îi aruncă în geam un mănunchi de raze. În zare, stelele licăresc sfioase, iar o pasăre de noapte își frânge gânguritu-i gureș.

Sgomotul petrecerii, muzica și glasurile vesele străbat încete, ca în vis, până în cămăruța liniștită. Dar Andrei, nu vede nu aude nimic. În palma deschisă, el ține trandafirul sdrobit. O jale adâncă îl pironeste locului, iar lacrimile, sfărâmând stăvilarul genelor, au pornit să curgă șiroaie pe obraji lui. Acum se gândește, iar buzele-i tremurătoare frământă cuvintele fără rost!... Suntem la fel... sărmană floare...

Buzele lui se apropiară ușor de floare și se alipiră de ea îndelung.

Andrei plânge... Pieptul i se umflă sguduit de sughituri. O doamnă, cum o mai iubește. Acum își dă el bine seama cât de nenorocit e... Și cum o mai iubește... Niciodată nu i s'a părut mai frumoasă Cella ca în noaptea aceasta. Sărutând floarea care s'a odihnit pe sânii ei, lui i se pare că a sărutat-o pe ea... De ce este atât de hidos!... De ce nu e și el ca toți oamenii. Dacă ar fi fost și el ca băiatul acela mare, voinic poate că acum ar fi fost a lui, Cella... A lui... doamne... a lui... ce frumos îi sună în urechi aceste cuvinte. Cu ochii închiși, cu floarea lipită de buze, șoptește înfrigurat, în neștire: Cella, Cella lui...

Un fior de frig îl pătrunde până la oase. Tresare. Ochii lui se pironesc departe, iar pe față-i tremură o rază de lumină. Cum ar iubi-o el de-ar fi a lui. Dar nu, nu, altul o va strânge în brațe, altul îi va frânge mijlocul și-i va șopti cu glasul răgușit: dă-mi buzele!... și ea... se va lăsa moale, pradă brațelor care ar sdrobi-o într'o îmbrățișare lungă...

Aaah!

Andrei sare în sus, își freacă ochii cu mâinile. Închide fereastra. Vrea să aprindă lumina, dar când se întoarce să ia chibriturile, zărește pe zid umbra lui. Ce arătare hidoasă, ce pare că crește mereu, crește la nesfârșit și tremură batjocoritor pe zid.

Andrei se aruncă cu fața în perne. Nu mai vrea să-și vadă umbra. O urăște, da, o urăște, simte că-și bate și ea joc de el. Cu cât însă își afundă capul mai adânc în așternutul moale pe care-l sfâșie cu dinții, cu atât simte o greutate mare care-l apasă. I se pare că umbra s'a suit călare pe spinarea lui și-și râde de el. O simte aplecându-se la urechea lui și-i șoptește batjocoritor:

— Ce fugi de mine? Eu sunt umbra ta!...

Simte că înnebunește. Țipătul i se oprește în gât. Sare din pat, iar ochii i se țintuesc fără să vrea pe zid. Umbra a sărit și ea parcă și îl privește batjocoritor.

— Nu mai poate. Nu vrea s-o mai vadă. O urăște cum n'a urât nimic în viață. Un gând i-a licărit în creier: să moară! Da, să moară!

O lumină biruitoare i se coboară pe fața toată.

Cu mâinile înfrigurate smulge cearșaful de pe pat, îl răsuțește, îl înoadă de mai multe ori să fie mai subțire, îi face un laț, apoi se ridică pe un scaun. Ajunge la grindă, înțepenește cearșaful de un cui mare. Ochii îi alunecă iar spre zid. Umbra râde parcă și se schimonosește. S'a isprăvit. De-acum n'are s'o mai vadă. Își trece capul prin ochiul ștreangului și dă furios cu piciorul în scaunul care se rostogolește.

Lațul acum îi strânge gâtul. Respirația i se tae. Picioarele-i se bălăbănesc în aer fără nici un sprijin. Ochii i se bulbucă. Pe zid umbra râde mereu, se frământă, parcă joacă, apoi i se pare că se desprinde din zid și dintr'o săritură i se agață de picioare și trage.

Andrei vrea să țipe, face o sforțare să-și desprindă picioarele, dar totul se întunecă, o perdea groasă i se așează pe ochi și nu mai vede nimic...

* * *

Pe jos zac risipite petalele sfărâmate ale trandafirului...

„Teatrul Nottara“.

de Emil Isac.

A trecut poate neobservată știerea, că s'a luat de către consiliul orașului Satu-Mare o hotărîre, pe care o aplaudăm din toată inima.

S'a hotărît cu unanimitate și cu mare însuflețire, ca teatrul din Satu-Mare să fie numit: „Teatrul Nottara“, botezîndu-se astfel un teatru de la granița maghiară cu numele strălucit al unuia dintre cei mai distinși actori ce i-a avut România.

Jubileul bătrînului maestru este astfel consfințit și de vreme, ridicându-se un bloc de marmură artei dramatice românești. Se aduce astfel indirect și un omagiu artei teatrale și rolul social al artistului român este ridicat la rangul la care stăteau până azi numai miniștrii, diplomații și generalii... Fiecare la locul lui; Nottara pentru noi românii este și *trebuie* să fie, de atîta valoare, cât ne-a fost cutare om politic, eternizat cu atîta dărnicie de bronzul și piatra nesimțitoare.

Nottara este reprezentantul artei clasice românești. Un artist de rasă, care a introdus dicțiunea de patos a dramei antice. Un intelect muncit însă și de cultura modernă, pasionat de viitorul Thaliei române. Nu cred să mai fie un artist bătrîn de talia lui Nottara, care să poarte atîta interes generației tinere, ca acest rar suflet, de delicateța unui pansian. A fost primul care a pus piciorul, alături de marii protagoniști ai teatrului nostru, pe pămîntul sfințit cu atîtea lacrimi și zîmbete ale Ardealului. A dăruit momente de emoție unei generații, care a privit din depărtare, în negura încătușirei politice, soarele din București. Ne-a adus pe buzele pieritoare verbul neperitor al românismului și Ardealul îl răsplătește cu 'n cuvînt de aur, care va rămînea definitiv pe frontispiciul unui teatru, care n-a fost al nostru, ca acum să-l avem pentru todeauna.

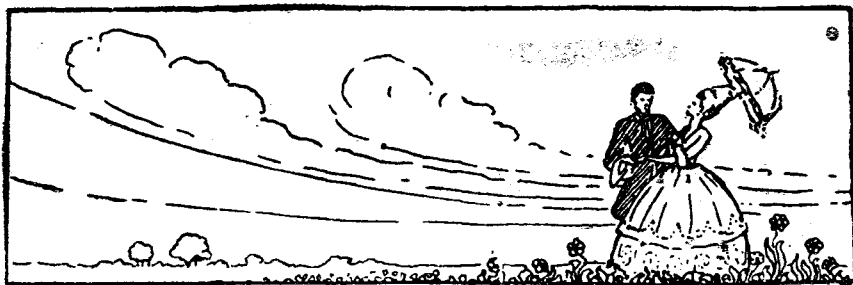
„Teatrul Nottara“ din Satu-Mare, fie o biserică a sufletului românesc, în care să intre luminos geniul latin, și la poarta acestui teatru să stea pază, cu făclia civilizației în mână, arta românească...

Republica Moldovenească

de Gh. Sofronie.

Prin expansiunea elementului românesc dincolo, de Nistru din motive complexe de ordin social și economic și ca rezultat al stăpânirii de odinioară a unor domni moldoveni în părțile răsăritene Nistrului (de exemplu Duca Vodă între 1681—84) s'a ajuns la formarea unei mase aproape compactă de români transnistrieni, cari în frumoasa limbă ce o vorbesc se numesc Moldoveni. Nu s'a scris încă o istorie completă a Românilor de dincolo de Nistru, istorie ce ar putea cuprinde capitole importante de viață națională și lupte tipice pentru păstrarea naționalității. Nici numărul lor nu-l cunoaștem cu exactitate. Se admite în deobște cifra de 400.000, deși unele statistice ne vorbesc de un număr mai mare, altele de unul mai mic. Incomplexitatea situației politice creată în fostul imperiu ruseșc prin prăbușirea regimului țarist, s'a încercat și de către Români transnistrieni, la un moment dat, limpezirea situației lor politice: Dar programul național votat în congresul Românilor transnistrieni la 17 Decembrie 1917 ținut în orașul Tiraspol, capitala județului cu același nume, locuit în mare majoritate de români, nu s'a putut realiza. Vertiginoasele evenimente politice ce s'au succedat în Rusia, au fost mai tari de cât voința frunțașilor naționaliști transnistrieni. Regimul Comunist a împiedecat pe Români transnistrieni de a-și realiza programul național, nefiind, aproape nici o deosebire între atitudinea față de Moldoveni a guvernului sovietic și a fostei stăpâniri țariste. Și starea de lucruri a dăinuit neschimbată sub „sloboda” stăpânire sovietică desprețuitoare a principiilor de dreptate și egalitate până în vara anului 1924, când atitudinea guvernului din Moscova se schimbă față de Români transnistrieni. În tot acest interval nu se permisese nici întrebuintarea limbei Moldovenești în școli, în biserici, și în oficiile publice, iar rostul lor în viața publică era cu totul redus ca și odinioară. În schimbarea neașteptată a unii au văzut sollicitudinea guvernului sovietic pentru emanciparea națională

POEME — SUPREME

UN BUN

Femeie —
Și, totuș, prin simțirea ei: fecioară...
Senină, albă și ușoară —
Ea, a sbural ca o idee...

S'a dus —
Plăpândă, pururi gânditoare:
O apă viu oglinditoare
A tot ce este sus...

Mireasmă plină de iubire —
S'a volatilizat;
Și ni-a luat
Un bun mai mult — din omenire...

LA GÂNDUL

Ea doarme — ca un crin
In noaptea nunții —
Cu flori pe stema frunții,
Cu ochiu 'nchis — dar, tot senin...

Zâmbia, râdea atâta de frumos
In negura vieții:
Un vis — străluminos! —
In sborul tinereții...

... La toji ne vine rândul:
Strălucitor sau hâd...
Dar, mă 'ngrozesc la gândul,
Că morții nu mai răd...

CRIDIM.

și culturală a Moldovenilor. Dar pentru cunoșterii mentalității Sovietice și a programului lor, altele sunt motivele atitudinii mai democratice a Sovietetelor față de Români transnistrieni. Fiind că România opusese la Viena un refuz categoric pretențiilor rusești asupra Basarabiei, sovietele își dădură seamă că neputând să atace problema basarabeană pe un front militar, ar fi mai profitabil să se recurgă la alte mijloace de luptă și de agitație și cel mai eficace păru să fie repetarea tacticii întrebuintată odinioară față de Polonia, anume cea a înființării unei republici Moldovenești în coasta României. Elemente cari să servească acestui plan sovietic existau. Refugiați din Basarabia, dincolo de Nistru, se organizaseră în „comitet revoluționar” și prin relațiunile lor cu membrii „Comitetului pentru salvarea Basarabiei” din Paris, pentru zdruncinarea unității naționale a Românilor și smulgerea Basarabiei erau gata la orice acțiune. Misiunile sovietice din streinătate au fost puse în mișcare în urma ordinelor exprese dela Moscova. Scopul acțiunii lor era pregătirea terenului pentru recunoașterea noiei, creațiuni politice, ce se pregătea.

Ziarele sovietice și echipe de propagandisti pregăteau spiritele pentru înbrățișarea ideii de a se crea o republică Moldovenească și astfel după o serie întreagă de acte preparatorii s'a ajuns la proclamarea în ziua de 8 Octombrie 1924 a unui eveniment de o incontestabilă însemnătate pentru Români transnistrieni, anume „Republica autonomă Sovietică socialistă Moldovenească”. Cu această ocazie oficialitatea rusească recunoaște ceea ce contestase până atunci, existența a 3—400.000 de Români între Nistru și Bug. Fără a cuprinde însă pe toți Români transnistrieni între granițele sale — Români întinzându-se și dincolo de Bug până la Elisabetgrad —, republica Moldovenească, nou creată, prezintă o deosebită însemnătate. Deși ea este momentan organizată pe baze provizorii, deși e condusă în parte de elemente streine de naționalitatea română, deși inițiatorii ei au conceput-o numai ca un mijloc de propagandă în potruva României, totuși dacă nu din punct de vedere politic, din punct de vedere cultural, rezultatele sale vor putea fi foarte folositoare elementului românesc de dincolo de Nistru. Că scopul politic al creerii republicei

Moldovenești ne este ostil. că mobilul noii formațiuni politice este acela de a produce diversiuni și agitații în Basarabia o mărturisește însăși oficialitatea Sovietică. Presa europeană ca și presa română au vorbit la timp de pericolul ce l'ar prezenta pentru România. Intenția clară se vede și din următoarele cuvinte ale corespondentului din Moscova al ziarului „Wossische Zeitung” din 26 Oct. 1924: „Republica Moldovenească, mică pentru moment, urmează la timpul său, să se unească cu Basarabia și să formeze o mare republică Sovietică în cadrul Uniunii Sovietice”. Acesta este înțelesul noii republici Moldovenești și dovezile sunt foarte numeroase. Ar fi în intenția politice sovietice restaurarea pe alte baze și cu alte mijloace de acțiune a vechei Dacii sau a unei părți din ea concepută odinioară de Ecaterina II. de Panin, Potemchin etc.

Rezultatul real, al noii formațiuni politice așa cum a fost conceput de cunosătorii sufletului populației românești transnistriene va fi, însă, acela de a produce o dezvoltare culturală, o redeșteptare națională și o dorință către libertatea națională, pe care actualii conducători sovietici, desprețuitori ai imponderabilităților morali, nu le prevăd.

Iar rezultatul imediat al proclamării Republicii Moldovenești, pe care îl afirmă și presa obiectivă occidentală, este recunoașterea unui grup de peste patru sute mii de Români, în părțile răsăritene ale Nistrului. [Din aceasta rezultă însă și recunoașterea românismului, indiscutabil al Basarabiei. „Problema Basarabiei” dacă se mai poate pune în unele cercuri conducătoare sovietice, a primit o lovitură prin apariția Republicii Moldovenești, poate nebanuită de sovietisti dar recunoscută de diplomația occidentală. Un sprijin pentru cauza românească și o nouă afirmație a românismului la Răsărit de Prut și de Nistru înseamnă actul din 8 Octombrie 1924.”¹

¹ Date interesante asupra Românilor Transnistrieni în: Ștefan Ciobanu, „Românii de peste Nistru” în Școala Basarabiei No. 6, Ion I. Nistor. Românii transnistrieni în „Codul Cosminului-Buletinul Institutului de Istorie și Limbă” an. 1924. pag. 463-565, V. Harca-Românii de peste Nistru în bibl. „Cunoștințe foloșitoare” etc.

UN CĂLĂTOR

Trudit, prin intuneric și uitare
Impedicat de spini, prin gropi căzând,
În noapte peste câmp fără cărare,
Un călător mergea ndârjit, cântând:

„Trup osândit pe drum fără de țintă
Adânc înfigeți urmele 'n noroi,
Să simt cum sub durere te îndoi,
Cum chinurile lutul îți frământă”.

„Prin noaptea 'n care nu-ți cunoști popasul
Te sbate sub povară cât ești viu;
Și lacrimile varsă-ți în pustiu,
Adânc în tine 'năbușindu-ți glasul”

„Să nu se simtă tânguiri, nici silă
În mersul tău fărât spre viitor,
Și dacă mădularele te dor,
De lutul tău trudit nu-mi este milă”.

„Primește să te 'mbrățișe furtuna
Și când sub ea simți-vei că te pleci
Adânc înfigeți urmele și treci
O umbră cu 'ntunericul tot una”.

„Că undeva departe-i ținta mea, —
Și eu sunt suflet, nu pământ de-o clipă;
Nu tu mă porți cu 'ncătușarea-ți grea,
Ci sufletu-mi te poartă pe aripă!

G. Talaz.

Cultura românească la graniță*)

de Gh. Tulbure.

Cea dintâi datorie, care se impunea, imediat după unirea politică, era să pornim cu toate forțele opera de desrobire culturală. Primul gând al „cuceritorilor” în special trebuia să fie grija de a face să apară pe aceste plaiuri, și încă în toată strălucirea lui, acel soare mândru și puternic al culturii, care răsare la București și a cărei înaltă menire este să topească bruma de cultură streină.

Se pare însă, că gândul acesta a fost precedat deocamdată de alte preocupări mult mai pozitive. Nu ne referim la școale, care au răsărit ca din pământ și și-au deschis largi porțile lor. Ele au fost cele dintâi ateliere, unde a început a se țese pânza cea nouă a sufletului românesc dela graniță. Și dacă graiul neamului, spiritul și cultura românească dela unire încoace a făcut progres la frontieră, acest progres se datorește mai ales școalelor. (Urmează un capitol al situației școlare dinainte de unire, cu un tablou statistic, înfățișând progresele realizate dela unire încoace pe terenul instrucției și al publicațiilor românești.)

Toate aceste cuceriri n'au schimbat însă prea mult coloritul exterior al orașelor noastre.

Sunt celăți, cari nu se pot cuceri dintr'un asalt, sunt tradiții seculare, cari nu se pot smulge cu una cu două din suflute. Curente vremii noi, cu tot vălmășagul lor, se

ciocnesc ca valurile mării agitate de zidurile unor țărături stâncoase. Situate între două hotare aceste orașe sunt un fel de seismografe. Peste granița convențională sau imaginară veștile trec ușoare, ca șoaptele zefirului, pentru a găsi aici mii de urechi c'ulite, mii de inimi vulnerate. În armura „defensivei” aceste celăți cucerite depun eforturi și fac eforturi culturale mai mari chiar, decât în vremile lor cele bune.

Față cu manifestațiile pozitive, de intelectualitate conștientă și organizată, pe care le depun minoritățile, faptele și preocupările culturale, pe care le opunem noi, sunt numai modeste începuturi, cărora uneori le lipsește sistemul, altora chiar sacrul avânt.

Sub raportul cultural la graniță suntem încă în inferioritate față de elementul minoritar. Sforțările și contribuțiile noastre dela unire încoace n'au reușit încă să se impună și să creeze o serioasă atmosferă de cultură latină.

* * *

În fața acestei situații care este datoria noastră?

Înainte de toate problema trebuie privită în complexul ei, prin o priză largă și cu o grijă mult mai serioasă. Ceiace ne-a fost dat să înregistrăm până azi sub raportul propagandei culturale a avut mai mult nota improvizatei și a spiritului de aventură, decât caracterul unei acțiuni sistematice. Ori un războiu de revendicări culturale, cum este al nostru, nu se poate duce la izbândă, decât

*) Urmare din numărul trecut.

Rezumat după conferința ținută de dl. Gh. Tulbure la a cincina șezătoare aranjată de revista noastră la București. (N. R.)

cu o oștire instruită și organizată pe teme de ideal.

Naționalizarea conștiințelor și îndrumarea sufletelor nu poate face parte din seria lozincelor goale. Ea este piatra cea din capul unghiului, pe care se razimă clădirea noului stat românesc.

Manifestările culturale trebuie să fie mai presus de toate un mijloc de forță pentru afirmarea calităților noastre de rasă. O demonstrație a dreptului nostru istoric la unitatea politică și o justificare morală a titlului de dominațiune asupra frânturilor de popoare, rămase într-o casă cu noi.

Problema propagandei culturale la frontiere ar trebui, după părerea mea, considerată ca o *problemă de stat*. Intocmai cum e problema agrară, sau chestia minorităților și altele. Ca atare ea trebuie să facă parte integrantă din programul preocupărilor permanente ale tuturor cărmuirilor cari se succedea după vremuri, tocmai pentru ca să aibă o continuitate. Acest program eu îl văd ceva mai complicat. Voi da o simplă schiță din câteva puncte:

Întâi: Trebuie să ducem *cât mai mult și mai curat sânge dela inimă la periferii*. Să intensificăm curenții culturali între București, metropola culturii românești și între orașele de graniță. Sub acest raport ar fi de dorit să urmăim exemplul Franței, care în Strassburg a trimis tot ce a avut ea mai bun. La rândul lor aceste orașe vor trebui ajutate ca să-și creieze artere de circulație la sate, întreținând continuitate și puternice legături culturale cu masele țărănești. Deci, cât mai multe conferințe pentru cărturari și pentru popor, biblioteci, teatru, cinematograful, excursii, reviste și ziare de popularizare a științei, scrise în cea mai frumoasă și mai curată limbă românească.

Al doilea: *Să întărim pe toate căile situația elementelor locale*. Intelectualii și plugarii români din orașele marginășe trebuiesc ajutați și economiceste, pentru ca la orașe să ne creiem o clasă burgheză bine înstărită, singura în măsură să ia lupta cu ofensiva culturii minoritare, să susțină instituțiile românești și să alimenteze flacăra interesului pentru idealurile naționale.

Granița cea mai tare a unei țări s'a dovedit că nu sunt nici munții, nici apele, ci *sufletele*. Aceste suf-

ȚIE DOAMNE!

*Ție-ți înălțăm cântare,
Ție Doamne, ne 'nchinăm
Către cerul Tău cătăm
Și îți cerem toți ertare!
... Dar noi nu știm să ertăm.*

*Când necazul ne pândește,
Când durerea ne apasă,
Când urgii ne intră 'n casă,
Gândul nostru Te găsește!
... Dar de altul nu ne pasă.*

*Copleșiți de fericire
Pe pământul ce-l călcăm,
De trufie ne 'mbătăm
Și durerea 'n omenire
... Și pe Tine te uităm!*

*Când coboară 'n noi durerea
Tot pe Tine te chemăm,
Ție Doamne ne rugăm,
Așteptând din ceriu scăparea.
... Dar noi nu știm să ertăm!*

G. Boța

CEA DINTĂIU IUBIRE .

Noi ne-am purtat copii în fericire
De străzi făcute, cu castani în floare
În zile limpezi, pline de mult soare
Și de făcere, cea dintăiu iubire.

Am rălăcit o'ntreagă primăvară
Pe uliți liniștite și pustii
Am rălăcit în serile târzii
Ducând cu noi a viselor comoară.

... Și'ntr'un amurg senin ți-am spus:
— „Mi-ești dragă!
Iar adierea moale-a unui vânt
A dus departe tainicul cuvânt
În care-mi tremura iubirea 'ntreagă.

Tu m'ai privit duios, ca 'n alte
rânduri

Dar ai tăcut.
N'aveai nimic a-mi spune?!
Un clopôt undeva, a prins să sune.
Și-am rămas, o vreme, duși
pe gânduri.

E mult de atunci...
Copii am fost odată...
E mult de-atunci!

Pe unde-ai fi tu oare?
Acum castanii nu mai sunt
în floare.
Acum sunt singur par'că'n lumea toală,

Și obosit de-a anilor risipă
Pe-aceleași uliți m'a dus amintirea
Spunea uu tei:

— „Pe-aici trecu iubirea
Dar n'a trecut mai mult decât o clipă.

Vladimir Tudor

lete nu le poate forma oficialitatea, căci ea însăși este adesea lipsită de suflet. Statul poate face cel mult sacrificii materiale, dar sufletul și avântul îl pot da numai anumite personalități, oamenii de credință și de ideal. Cu ei vom scoate definitiv spiritul și mentalitatea străină, care mai domină încă cugetele; cu ajutorul lor vom face să dispară complect *conștiințele șovăielnice, credințele false și obiceiurile de împrumut*.

Ori cât de adânci ar fi fost urmele trecutului, care l-au alterat și l-au schimbat la față după regiuni, *fondul sufletesc al neamului nostru este unitar*. Suntem un singur suflet, fărâmat în mii de

părțile. În alte condiții de viață a fost plămădit acest suflet dincoace și dincolo de Carpați, dincoace și dincolo de Someș sau de Prut. Ardeleanul și Munteanul departe de a fi două suflete disparate, sunt expresia a *două aspecte ale aceleiași suflet românesc*. Să altoim pe acest fond adevărată cultură românească, în tot ce are ea generic și specific și vom crea cea mai sigură temelie la clădirea politică a noului stat românesc.

Când vom reuși să facem din cultura românească la graniță o *realitate vie*, atunci „strigoii zidurilor de mult” au să dispară, cum s'ascund bufnițele la ivirea zorilor. De biruință suntem siguri.

CRONICA LITERARĂ

de Seneca

„Cosașii“

Poezii de Volbură Poiană

(Ed. Libertatea — Orăștie 1925)

Ultimul volum de poezii al poetului Volbură Poiană este o raritate și o îndrăzneală. E o raritate fiindcă de mult un poet nu ne-a purtat prin farmecul luncilor și holdelor pământului românesc; de mult poezia la noi a devenit atât de nouă, încât nici nu o mai poți numi așa cum se numea versul lui Eminescu, al lui Alexandri, al lui Coșbuc. Și mai este și o îndrăzneală din partea poetului Volbură Poiană că nu-i pasă de modă și apare în lume cu hainele de la țară. De mult și mai cu seamă după războiu, poeții nu mai văd ceace vede Volbură Poiană, ci aceace se poate vedea prin geamurile altor iluzii ultra moderne. Chiar faptul că ritmul, lungimea și rima versurilor lui Volbură Poiană și-au găsit un bun maestru în lira lui, ne face să-l credem și mai îndrăzneț azi când, vers însemnează o capricioasă listă de altă natură.

Volbură Poiană își iubește țara, ogorul, munții, țaranii, țărancele, flăcăii și fetele înfrâșiți cu natura și legați de ea cu legături pe care numai cel ridicat dintre ei le înțelege. Volbură Poiană își scoate poezia din iubirea sa caldă și curată pentru lumea din care s'a ridicat. Poezia lui este înțeleasă de toți căci a știut să o presare cu ceace formează adevăratul fond al poeziei populare: dragostea de minunile Creatorului.

Cosașii sunt: „rouași de 'mbelșugata cerului aghiazmă“, roua face: „păinjenis de pietre scumpe.“ Țaranii sunt împlețiți par'că la olaltă cu frumusețile firei; „sămănatul... îl leagă cu nădejdea de pământ“, iar pentru bunătatea nemărgenită a Celui de Sus, din sacul cu semințe aiuncă o mână „și-o dă la zburătoarele ființe, alături pe pământ bătătorit“. Iar când „amurgul vine agale, să sufle'n

soare ca într' o lumânare“ pe malul Trotușului se țese o pânză lată: „Suveicile sunt mieii cari aleargă, cu fire negre, albe, fire alese“.

Vine primăvara, iar „furnicarul lu-nei“ nu-și are odihnă; noi: „vișăm o clipă că nu mai murim“; primăvara este a voastră copii: „vă scoate soarele pe toți din casă“, în timp ce: „din ram în ram, mirositoare salbe de flori, nșită multe, toate albe“.

La seceriș „e atâta chiot până 'n fundul văii, că fuge grabnic tremurând pârâul“

Iată câteva strofe cari pot spune mai mult de cât vorbele moarte:

Tot mai grăbiți flăcăii culcă paiul,
Deprinsi să aibe brațele la spor.
Tăind în grâu s'apropie alaiul
Să dea în secerișul fetelor.

(Seceriș)

În vis de vară
Pe drum de țară
Lunca e 'n mers.
Singură pare
Ea în mișcare
În univers.

(Lunca)

Iar crâșmarul ca să-și potolească necazul că lângă crâșmăriță ședea poetul i-a spus:

— Na bea — mi-a spus el întinzându-mi
De vină crâșmărița nu-i că e frumoasă,
Crâșmaru-i dobitoc că pleacă de acasă.

Ne oprim aici, căci ar însemna să înșirăm vers de vers, pastelurile lui Volbură Poiană. Ucenic al lui Alexandri, deși poate nu i-a luat cu totul meșteșugul, poetul „Cosașilor“ îți evocă veselie de la țară și te face să o iubești mai mult. Legături nebănuite și tainice înfășoară cerul și pământul, oameni, flori, pasări și rouă laolaltă. Ceace distinge pe Poiană de maestrul său Alexandri, este partea de Coșbuc pe care o știe să o împreune și să ne dea un pastel dinamic. Pretutindeni nu e vorba numai de zugrăvirea naturei, ci de viața în toată plenitudinea ei, din care nu lipsește omul. Sunt clipe de intersecție cu infinitul, căci fiecare colț fermecător nu este izolat ci este legat de marele tot vecinic.

Câteva Privighetori sunt prinse în misteriosul lor cântec de lira poetului; dar și ele nu-s de cât o frântură a nemărgenitului. Pe ele, pe privighetori le ascultă și cei de pe pământ și cei din ceruri, căci una sunt:

„Dar la lumina lunii
În noaptea de zăpadă
Vrăjite de-al ei cântec
Prind stelele să cadă“.

Dacă dela Alexandri a învățat să dea viață luncei și ogorului, nopților și zilelor de vară, dela Coșbuc, poetul Volbură Poiană a furat meșteșugul idilei țărănești.

E destul să citești „Urâta satului“, „Casa cu ferestre mici“, „Fresco-Ritornele“, „Intâiaoară jucată la horă“, ca să înțelegi că Volbură Poiană a învățat dela Coșbuc să prindă iubirea fără încurcături și fără socoteli a țaranului.

Crăciunul și Paștile cu podobebele lor, cu colinde și hore, totul atrage pe poetul nostru și-i dau glas lirei.

Nimic cântat, nimic silit, versul curgând în glugluuri cristaline, face ca poeziile lui Volbură Poiană să te fure și să nu bagi de seamă că le citești. Ușurința versificării aproape ca la Coșbuc, chiar și în versurile mai lungi, te face să te simți în fața unei simfonii ușoare și plină de viață veselă. Chiar când durerea și suferința alunecă pe liră ele se transformă la Volbură Poiană în duioșie.

Suflul de credință, evlavie furșată din altarul unde slujea tatăl poetului, la acesta a devenit evlavie în marele templu care este firea. Poezia lui Volbură Poiană îți vorbește limpede și sincer, te face să privești la viață ca la un dar sfânt de care trebuie să te bucuri.

În vremea aceasta de proză și de poezie neînțeleasă, poezia lui Volbură Poiană e un stimulent.

Terminăm cu următoarea prefață scrisă de dl Iorga la volumul „Spre Viață“ al lui Volbură Poiană în 1912.

„Volbură Poiană“ își zice poetul foarte tânăr al acestor versuri prin care își începe cântecul. E un suflet bun și blând, cu nobile avânturi vibrant de pasiunea pentru lucrurile vrednice de a ne mișca. Cutezătorul! La vrâsta lui n'are plete lungi și nici pretenții mari. Scrie după datina veche a

celor mari și glorioși ai poeziei românești. Un june burghez, incapabil de a deveni vreodată un șarlatan literar, ori vre un îndrăgător de versuri pentru tineretul ce nu a primit creșterea ce se cuvine. Va scrie și mai departe despre câmp și pădure, despre cer și ape, despre țară și neam, despre iubire și speranță.

Din când în când un măgar critic îi va svârli o pereche de copite, pe când cealaltă turmă va paște nepăsătoare, că pe o ramură nouă a mai cântat un glas de tinereță. Nu-ți pese, dragă Volbură Poiană. Nebunia și farsa prostească își pot avea ceasurile; bunul simț are eternitatea.

Eu și cu d-ta, credem întrânsul.»

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ.

Războiul viitor și telemecanica

de I. Pogan

Dacă va fi un nou războiu, în viitorul îndepărtat, și dacă realizarea visurilor radiotehnice urmează cu aceiași pași uriași ca până acum, noul războiu nu va mai avea soldați viteji, nici generali mari, piloți temerari, marinari neînfricoșați...

Lupta va fi a profesorilor, radiotehnicienilor, neînduplecați cercetători, scrutați în domeniul radiotehnice.

Lupta aceasta dirijată de marii radiotehnici, va fi îngrozitoare, fără suflet, ca mașinile care vor executa fără scrupul, măcelul ordonat prin undele electrice.

Cercetașul viteaz, iscusit în recunoașterea pozițiilor inamice, factor important al războiului trecut, nu va mai fi. Căci prin televiziunea, azi în teorie rezolvită de celebrul fiu al Franței, E. Belin, vom putea vedea instantaneu trupele inamice și atunci când ele s'ar găsi în Africa, iar noi în Europa! Și dacă totuși n'am înțelege rostul acestor mișcări, ca să putem cere sfat dela unul mai priceput ca noi, cu ajutorul telecinematografului, înregistrăm pe un film cele văzute, care desvoltat servește rolul unui film de cinematograf ordină.

Mamele marinarilor nu vor plânge, că feciorii lor iubiți se găsec pe vase de războiu. Într'adevăr, cum torpila automatică inventată de inginerul francez M. Gabet se manevrează, dirijează, dela mal,

— după voie — spre un punct dorit, tot așa un vas de războiu va putea avea de căpitan un profesor de fi ică și ca marinari undele electrice. Dirijarea vaselor comerciale dela mal, e pusă în practică, în nopțile întunecoase, când un vapor intră în portul strâmt al New-Yorkului chiar și astăzi.

Pasărea lui Vlaicu, lin, fără nici o frică se va urca deasupra inamicului și va lăsa bombe la ordinul profesorului gârbov, cu barbă mare și ochelari dubli.

Și dacă dușmanul necunosător al razelor termice ale inginerului

englez Grindell Matthews ar fi adunat spre marea lui nenorocire o cantitate mare de material explozibil, va plăti scump această arătare, acest semn de nemilă, căci razele amintite vor arunca în aer dela distanță de zeci de kilometri, materialul în care a pus cu siguranță mulți bani și, și mai multe speranțe! Cele ce-am spus aci nu mai sunt numai visuri, au eșit din domeniul visurilor, au ajuns la începutul realizării cum a afirmat un generalisim al radiotehnice, descoperitorul cohererului — profesorul francez M. Branly.

CELE TREI CRIȘURI ÎN ȚARĂ

SCRISORI DIN BUCUREȘTI

de Vasile Savel

Sfântu Gheorghe, termin fatal pentru chiriași, și-a serbat anul acesta îndelung patronul, începând dela 23 Aprilie stil nou și până la 23 ale fostului călindar.

Camioane încărcate cu tot ce-au putut aduna gospodăriile: mobile, portrete, tablouri și toate nimicurile atât de necesare într'o casă oricât de modestă ar fi, îngrămădite unele peste altele într'o indecentă promiscuitate, au eșit la o plimbare fără voe pe străzile Capitalei. Legate în frânghii groase, ca niște răufăcători, gospodăriile acestea reamintesc timpuri mai depărtate, când mutatul ajunsese a fi un adevărat sport pentru Bucureșteni, căci mutatul devenise a doua natură a bucureșteanului și cel abia așezat în noua lui locuință, se frământa și îl chinuiau gânduri noi de vagabondare. Oferta era suficientă și oricine, socotea de a lui datorie, să aleagă cât mai bine, să-și asigure pentru un an cel puțin, confortul după care năzuia. Și aveai unde alege în Bucureștii dinaintea războiului, dar trebuia să alergi, căci în Capitala noastră fiecare construcție e de o fantezie proprie și aici, casele sunt făcute parcă anume a fi amări fiecare zi.

După războiu, lumea a devenit sedentară și nimeni nu mai vrea să-și părăsească o casă pe care o îndelungă habitație îi dă fiori de proprietar, ispre deznădejdea adevăraților stăpâni.

De aci a pornit marele război

social între cele două categorii care se dușmănesc, proprietarii și chiriași; de aci nesfârșitul șir de procese cu multiplele și variile lor interpretări; de aci și o nouă mentalitate că proprietatea a devenit un bun comun când e vorba s-o aplici semenului tău.

Oricum, se observă o schimbare. Nenumărate case își refac fațada și își improspătează toaleta, căci noii stăpâni ai casei vor aspecte noi care să nu reamintească pe cel plecat. E un câștig pentru toți și salubritatea imobilelor începe să devină o realitate. Ceia ce nu putea și nu voia să facă nimeni până acuma, iată, se poate, de îndată ce se desfășoară jocul natural.

Poate să sufere mobilele că au fost urnite din locurile unde o lungă ședere le prefăcuse în paralizice; se poate sparge de necaz oglinda unei șifoniere sau din cauza mânei neîndemnatice; un scaun poate ajunge amputat în noua-i locuință; o masă poate să sufere și să-și scrintească un picior; o ceașcă își pierde cerceul, o farfurie poate ajunge o tristă epavă și atâtea alte lucruri mai mărunte pot să nimerească alte locuinți decât aceia a stăpânului lor, arătând astfel că dacă lucrurile au un suflet, în unele împrejurări pot avea și picioare. Toate acestea sunt inerente unei mutări și cum lumea a pierdut vechea-i obișnuință, nimic mai natural ca nenorociri mărunte să inaugureze noi căminuri.

Tu, Sfinte Gheorghe, care îți aveai ziua fixă, vei fi simțit și tu anul

acesta ce înseamnă să fi se schimbe o filă din călindar, și fie, și-au fost schimbate treisprezece deodată.

* * *

Mare gălăgie în lumea pictorilor și artiștilor din cauză că unii au fost refuzați de către comisiunea instituită să alcătuiască expoziția generală anuală, care-i *Salonul Oficial*. Proteste prin ziare, atacuri împotriva Ministrului de Culte, nefolosind, cei refuzați au luat o hotărâre eroică și au deschis *Salonul refuzaților*. Era greu până să se creeze precedentul, dar odată creat, poate să continue, așa că pe viitor nu vom mai avea numai un *Salon*, ci două. Nici nu vreau să mă gândesc ce se va întâmpla în ziua când și la refuzați va fi nevoie să nu fie primiți unii din refuzați. Va trebui să avem și o sucursală... a refuzaților.

Deocamdată să constatăm că munificența Ministerului de Culte față de pictori și sculptori nu suferă, ceia ce nu e cazul cu scriitorii. Căci dacă pentru cei dintâi sunt premii cu duzinele, burse de călătorie și fonduri ca Ministerul să-și îmbogățească colecțiile cu sute de metri de pânză; pentru ceilalți, eu nu știu ce taine are Ministerul.

În orice caz o expoziție a cărții românești nu se va vedea încă multă vreme; o expoziție în care să fie reprezentat mersul literaturii și științei românești e o idee nouă care se va înfăptui poate peste vreo sută de ani.

Și ciudat lucru, nu-i așa? Ministerul de industrie și comerț posedă un birou al Statisticii din care es multe lucruri și interesante, și instructive. De ce nu ar da atenție și industriei tiparului, de ce n'am ști de pildă câte volume s'au editat din clasicii noștri, de ce nu am avea o statistică a contemporanilor, de ce să nu cunoaștem câtă hârtie se întrebuițează azi, câtă eri, care e progresiunea? Iată o serie de lucruri, cari pot să vi se pară importante sau vă pot lăsa indiferenți.

Pentru mine însă, și un tablou grafic ar avea însemnătatea lui. D. Vintilă Brătianu, cu siguranță că știe cantitatea de alcool ce se bea pe cap de om, dar cu aceeași siguranță afirm că nu știe cât se citește de acelaș cap de om. Când vom avea aceste statistici, dacă le vom avea vreodată, cei cari le

vor avea, vor face interesante constatări asupra evoluției culturale în țara noastră, în care oricine e înaintea de toate a tot știutor.

* * *

☞ Congresul librarilor, al doilea, care s'a ținut în Capitală primit cu simpatie, a fost urmărit cu un deosebit interes de parte din scriitorii noștri. Librarii îndeplinesc o însemnată funcție socială și această meserie desconsiderată odinioară, începe să-și reia rolul convenit însemnătății sale de prețios auxiliar cultural. Librarii au început să-și înțeleagă menirea și ofensiva lor pe tărîmul cultural va fi încununat de izbândă. La începutul organizației lor, ei au înțeles că nu oricine se poate improviza librar, și deocamdată au stabilit că nu poate îndeplini această sarcină decât acela care a absolvit patru clase secundare. Căci un librar, nu este numai un negustor, el trebuie să fie și un îndrumător al publicului ce-i calcă pragul. El are datoria de a-l iniția, a-i recomanda, a-i pricepe preferințele și pentru a le face toate acestea, se înțelege că el singur trebuie să fie depozitarul unei culturi, un om în curent cu ceia ce se publică, un om care să cunoască scriitorii și valoarea lor. Librăria nu este numai o defacere de hârtie tipărită, ci în fondul ei, e una din celulele culturale.

O, cât de departe suntem de timpurile când un Alcalay, care nici nu știa scrie măcar, a avut fantezia să se facă într'o bună zi anticar. Afacerile îi prosperau și cel ai cărui ochi priveau necunosători și rurile negre ale paginilor unei cărți, a deschis îndată o librărie căreia i-a urmat o editură prosperă. Cel pentru care litera scrisă a rămas o veșnică taină, își răzbuna infirmitatea lui, răspândind în sute de mii de exemplare scrișul românesc. Aproape toți scriitorii au trecut pe dinaintea lui și rareori mi-a fost dat să aud că ar fi refuzat pe cineva. El nu refuza, ci cumpăra manuscrisul ce i se aducea, plătindu-l imediat, căci nevoia scriitorului era mare și el înțelegea aceasta mai bine poate decât mulți alții.

Din scrisul altora el și-a mărit negoțul său, și-a clădit case și a lăsat o frumoasă moștenire. Dar el pricepea că toate acestea nu i-ar fi venit dacă n'ar fi existat pe lume oamenii sortiți să înegrească

în fiecare zi o pagină imaculată de hârtie, și de aceia el îi primea pe toți, pe cei mari și pe cei mici, pe cei cu glorie ca și pe ceilalți, încurajând pe unii, satisfăcând nevoi materiale ale altora.

În fața ghișeului lui din librăria care și astăzi îi poartă numele, el sta nemișcat de dimineață până seara târziu. Privirile lui se coborau acuma asupra unui numeros personal, pe care el știa să-l aleagă, el visa poate uneori la biuroul lui, se revedea în clipele acelea la începutul carierii și depănându-și anii își spunea că străduința și munca lui n'au fost zădarnice, că oricum, a fost unul din factorii culturali în țara în care cei cari aveau ochi nu știau să vadă.

Cel care nu avusese parte să-și mângâie privirile pe paginile unei cărți, știa multe desigur, și de aci nepotolita lui pasiune de a răspândi lumina.

În congresul librarilor s'a petrecut un fapt foarte însemnat. În comitet a fost ales profesorul universitar Nae Ionescu, directorul Centralei Cărții. Prezența acestui distins cărturar în mijlocul unui comitet de librari, reprezintă o garanție pentru viitorul dezvoltării librăriei române.

SCRISORI DIN BANAT

de Traian Birăescu.

O frumoasă misiune a corurilor bănățene. — Colaborare între bănățenii din București și cei de acasă. — Episcopia Timișoarei. O faptă românească — Un alt rost al studenției.

Conștiința națională, sugrumată până mai ieri, la noi în Banat, a găsit forma cea mai potrivită pentru a se sustrage atenției opresorului, refugiindu-se în numeroasele societăți de cântare și lectură. Banatul s'a transformat astfel în țara corurilor casinelor sătești.

În împrejurările schimbate de azi aceste coruri au înțeles să-și păstreze importanța lor națională, punându-se în serviciul unificării sufletesti. Această unificare nu se poate servi mai nimerit decât prin circulația liberă a bogățiilor sufletești dela un capăt la celalalt al țării. Această circulație cred că o servesc corurile noastre întreprinzând turnee în întreaga țară, dar mai ales în regiunile mai îndepărtate ca Basarabia, Bucovina și Moldova.

Astfel vestitul cor al maestrului

Vidu, după ce a dat un concert în Cetatea Banilor, în Craiova, va concerta, tot cu compoziții bănățene, la Chișinău și Cernăuți, iar excelentul cor „Doina” din Timișoara, pe lângă orașele amintite va cânta și la Iași, întorcând astfel visita corului din Tătărașii Iașilor, făcută anul trecut Banatului. Asemenea și corul Orșovei a dat în 11 Aprilie un foarte reușit concert în sala Teatrului Național din Turnu-Severin.

* * *

Sărbătorirea savantului V. Babeș la București, bănățean de origine, a fost un prilej pentru ca bănățenii din București să se vadă, să se cunoască. Cei adunați, convinși că interesele culturale, naționale și economice ale Banatului nu vor putea fi apărate mai bine decât printr-o concentrare a energiilor, au hotărât fuzionarea Soc. culturale din Banat cu vechea Reuniune Bănățeană din București. D. doctor V. Babeș a fost propus ca președinte al societății noi.

* * *

O problemă, de cea mai mare importanță pentru viața culturală românească din Timișoara agită opiniunea publică de aici. Este aceia a episcopiei românești din Timișoara. Inițierea acestei episcopii a fost hotărâtă încă de primul sinod metropolitan, presidat de marele Șaguna. Traducerea în fapt a hotărârei nu s'a putut face, fiindcă guvernul maghiar s'a opus. O nouă cetățuie a românismului era în contra politicii de maghiarizare.

S'a format un comitet de inițiativă și o numeroasă delegație s'a prezentat chiar și primului ministru. Orașul la rândul său s'a obligat să dea local potrivit pentru reședința noului episcop. S'a arătat de asemenea importanța eparchiei noi și din punct de vedere național. Cu toate demersurile făcute nu s'a ajuns însă la alt rezultat decât acela a unei singure eparchii a Banatului cu reședința la Timișoara. Astfel vor fi atașate actualei eparchii a Caransebeșului toate protopopiatele din Banat, aparținătoare azi episcopiei Aradului, și se va muta reședința actuală din Caransebeș la Timișoara. Noua episcopie astfel rotunjită, va fi una dintre cele mai mari episcopii.

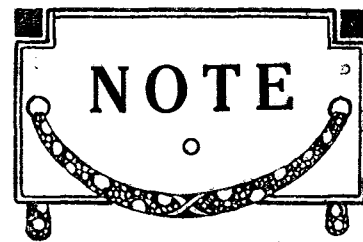
* * *

Se cunoaște de cei ce adună material folkloristic toată greutatea

acestei indeletniciri. Dar se cunosc și pagubele imense suferite de cultura noastră prin pierderea totală și atrofierea frumoaselor datini, cântece, arii, născute din popor și păstrate de acesta. Mai ales în ținuturile expuse mai mult influențelor străine, cum e Banatul nostru. Dl. Lucian Georgevici, primarul Timișoarei un inimos român dându-și seama despre aceste adevăruri, a delegat pe d. S. V. Drăgoi, prof. la Conservatorul Comunal și pe d. Nicolae Jucu profesor de liceu, ca să meargă, în toate centrele mai importante ale Banatului, să culegă arii, cântece, datine și obiceiurile bănățene, pe cari, după sistemizarea întregului material, primăria la va trimite Academiei Române.

* * *

Cercul Academic Bănățean încearcă se reînvie un vechi obicei românesc al studențimei. Adunarea sa generală din anul acesta, ținută la Lugoj, nu a fost numai prilej de a celi și aproba rapoarte, ci și de o frumoasă manifestație românească în care a fost înglobată toată societatea românească a Lugojuului. După serviciul divin la care a participat tot ce are Lugojul mai distins și unde s'a sfințit și drapelul Cercului — nașă d-na văduva Coriolan Brediceanu — a urmat o ședință festivă, unde au luat cuvântul pe lângă reprezentanții autorităților și oamenii de știință ai Banatului, ca d. Dr. Gh. Popovici protopop, cunoscutul istoric al Banatului și alții. Tot aci s'a proclamat ca membru de onoare al cercului savantul V. Babeș. Seara bal cu costume naționale, premiindu-se cel mai frumos costum, iar mâine zi, după „masa academică” la care au luat parte și delegații autoităților veniți din celelalte orașe ale Banatului, întreceri sportive între diferitele echipe sportive studențești.

Eminescu în bronz...

După zeci de ani dela moartea celui mai mare poet al nostru, s'a simțit lipsa unui monument care să-i eternizeze chipul. „România Jună” pe de-o parte, ziarul „Cuvântul” pe de altă parte, au luat inițiativa strănerii fondurilor pentru înfăptuirea acestei opere de artă.

La început, inițiativa a fost primită cu entuziasm de presă și opinia publică, afară doar de unii — mai ponderați — cari au socotit că, atâta timp cât opera lui Eminescu nu odihnește într-o ediție vrednică de dânsul, monumentul vine prea de vreme. Dar, însăși, aceasta eră o părere — foarte justă de altfel — care nu putea, în nici un caz, să împiedice marea înfăptuire.

Risipitu-s'a însă entuziasmul curând, ca un puf de păpădie la suflarea vântului... Listele de subscripție au rămas goale, sau aproape goale. Cotidianele, în graba lor de a da „amănunte” despre crima din strada cutare sau discursul „în extenso” al cutărui om politic ținut la un banchet, au uitat să mai strecoare, din când în când, câteva rânduri amintitoare de monumentul proiectat.

Și iată capitala țării rămasă fără chipul în bronz al marelui geniu poetic românesc!

... Desigur că inițiatorii nu vor renunța la această operă, cu toată indiferența publicului. Au intrat în horă... Mai târziu, ei tot vor isbuti să ridice simbolicul monument. Intristător este însă că el nu s'a putut înălța, să străjuească sub lumină de lună, astăzi!

Arta tipografică la noi.

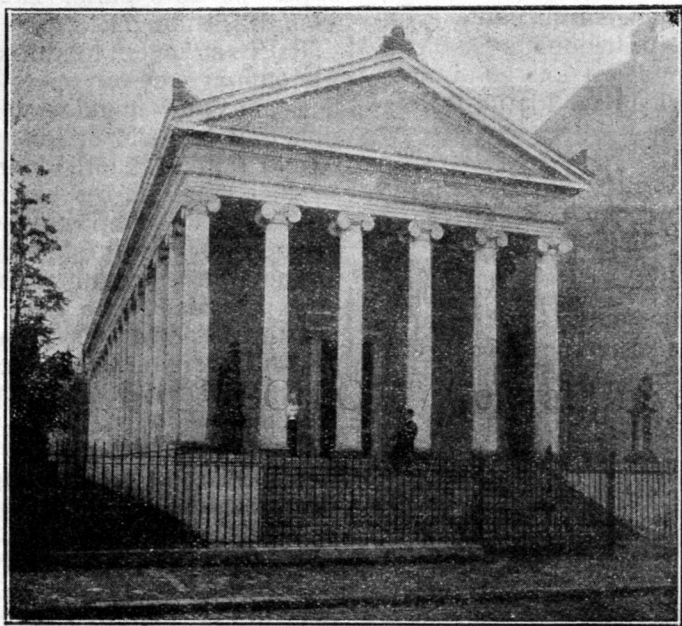
În ultimul timp, arta tipografică din țara noastră a luat un avânt necunoscut până acum. Grație cătorva mari edituri, care dau o deosebită atenție realizării tehnice, avem cărți cu înfățișare plăcută pentru ochi, care pot stă alături de pretențioase execuții grafice din Apus! Astfel de edituri avem

„Cultura Națională” din București, „Ramuri” și „Scrisul Românesc” din Craiova, ale căror tipărituri pot servi de model atâtor ateliere dela noi, care tipăresc fără nici un gust și cu condamnabilă neglijență...

Firește acum că fondul cărților îl apreciem în afară de haina în care e îmbrăcat. Dar, când o operă de reală valoare e tipărită cu artă, atunci ea merită o mențiune specială. Am avut, în acest sens, volume ca „Odiseea” (tradusă de G. Murnu), „Buletinul comisiei monu-

mentelor istorice” (Curtea de Argeș), „L'art populaire en Roumanie” și „La Roumanie pittoresque” (amândouă de N. Iorga), precum și „Almanahul graficei române”, care sunt reprezentative pentru progresul tiparului românesc în ultimul timp.

Mai trebuie menționată revista „Grafica Română” din Craiova, care se interesează îndeaproape de posibilitățile de îmbunătățirea tiparului și care ea însăși este un model de rară execuție tipografică.

Muzeul Simu.

În ultimul timp, sa întâmplat un eveniment, care înseamnă mult și care simbolizează și mai mult: Anastase Simu, iubitorul de Artă și creatorul muzeului unic din țara noastră ce-i poartă numele, și-a donat, comoara sa neprețuită, națiunii române.

Omul, care o viață întreagă a colecționat tot ceea ce simțul și gustul său superior artistic a găsit mai de preț, a făcut această donațiune, cu ocazia acordării celor două premii anuale ale sale de câte 5000 lei pentru pictură și sculptură.

Educator artistic al atâtor serii de intelectuali români — prin muzeul său dela inaugurarea din 1910 — Anastase Simu, prin gestul lui

recent, ca o manifestare a supremei sale dragoste pentru Artă, pune la dispoziția națiunii române ca un mare Mecenat, muzeul său.

El va fi o podoabă a Artei noastre, un titlu de mândrie în ochii oricărui strein, ce-l va vizita și un nucleu de dezvoltare și în viitor a mișcării noastre artistice.

Aparițiunea miraculoasă a muzeului Simu într'un mediu în care preocupările de frumos sunt adeseori secundare, acea comoară de capod'opere cu care orice muzeu din Apus s'ar mândri, îndeamnă către cultivarea idealului artistic și către binecuvântarea aceluia care jertfindu-și averea, timpul și viața a dat României un Templu al Artei.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Al. T. Stamatiad: *Din Trâmbițe de aur*, Poezii, Ediția III, Biblioteca pentru Toți, No. 900—900 bis. București.

„Este un volum de versuri, care merită să atragă atențiunea oricărui iubitor de literatură. Stamatiad, cu toate defectele contractate dela o școală cu care talentul său, în esență, nu are și nu trebuie să aibă nimic comun, este un adevărat poet. Ceea ce te izbește la el mai întâi și făcând abstracție de cele câteva sdrențe verbale luate din gama decadentismului impresionist francez, este *simplicitatea, naturalul și preciziunea clasică a limbii* — lucru care merită cu deosebire să fie relevat în această epocă, când chiar *cei mai buni* se lasă să fie luați de sclipitoarele ape ale manierismului gongoric.”

În această caracterizare a d-lui Mihail Dragomirescu, poezia d-lui Stamatiad și-a găsit adevărata ei valorificare. Exemplele noastre vor fi și ele lămuritoare. Din „Simfonie tristă” :

Cum crivățul sălbatec aleargă pe câmpie
Și rupe și sfișie
Tot ce 'ntâlnește 'n cale,
Așa și amintirea
Aleargă pe trecutul acoperit de manta
Solemnă 'mpărătească, țesută de uitare.
O rupe, o sfișie, —
Fâșiile atârână ca aripe rânite, ca pânze funerare,
Dar amintirea — aleargă mereu, fără 'ncetare,
Și pânzele în aer le flutură cu jale.

Ne oprim aci și recunoaștem că, printre poeții într'adevăr inspirați, d. Stamatiad ține locul întâi.

* * *

„Ritmul Vremii” (Aprilie 1925) ține să ilustreze, și prin conținutul acestui al treilea număr, programul său ce se rezumă în cel mai adânc respect pentru adevăr, dela orișicine ar veni el, și dragoste față de literatură și arta adevărată.

În primul articol, dl Mihail Dragomirescu, vorbind despre „Autoritatea critică”, găsește o mare deosebire între cei cari „învață cuminte ce-au scris alții” și, făcând „munți de fișe”, tipăresc volume peste volume care „duc mai departe eroarea unei direcțiuni acceptate de toți”, și între cei cari înlătură, prin truda minții lor, această eroare moștenită, lansând un nou adevăr în câmpul criticii literare. *Autoritatea* celor dintâi e drept că vine mai repede, dar e trecătoare, pe când a celorlalți, cari au luptat pentru introducerea

unei idei noi, dacă vine mai târziu, e în schimb trainică...

Literatura acestui număr e semnată, versuri: M. Steriade, Ion Gane, Gr. Sălceanu și D. Morărașu; proză: d-ra Elena Vellescu. „Elefanții” (din Leconte de Lisle) și „Către Venus” (din Lucrețiu) sunt două admirabile traduceri în versuri. Pagini de critică iscălesc d-nii Pompiliu Constantinescu (despre Eminescu), C. Georgiade (Adnotațiile lui Maioreșcu pe marginea unei cărți a d-lui Brătescu-Voinești), Ion Gane (Cărțile) și redactorul revistei George Dumitrescu (despre romanul lui Duiliu Zamfirescu) din care cităm câteva elovente rânduri:

„Șașa, Tîncuța, Mia, Lydda, sînt figuri unice în literatură. Poezia sufletului feminin sensibil și complex trăește în romanele lui Duiliu Zamfirescu, viață nouă și eternă. În literatura lumii, sînt scriitorii în fața cărora s'au închinat atâtea veacuri, dar nu știu creator atât de fericit, care să fi ajuns a înțelege până la identitate — cu atîta duioșie și afinitate, deși obiectiv — poezia feminității, în ce are mai fragil și mai aburos”.

Ținând drumul drept al tradiționalismului neanchilozat și făcând o severă selecționare a materialului, „Ritmul Vremii” a reușit să se impună dela primele numere.

* * *

Tara noastră (3 Mai). Ne plejuește câteva gânduri pe marginea poeziei de astăzi. Părăsindu-și cu totul inspirația sănătoasă și uitând toate preocupările de artă, poezia, așa zisa „poezie nouă”, s'a dedat la toate extravagantele posibile. Reacțiunea, o reacțiune se impunea, n'a întârziat. De vreun an de zile poezia românească a intrat iarăși pe mâini bune. Radu Gyr și Zaharia Stancu dintre cei tineri, Ion Pillat dintre cei mai în vîrstă, acum în urmă D. Ciurezu dau adevărate poezii românească.

Din balada „Haiducul” de D. Ciurezu, publicată în No. acesta al revistei transcriem pentru cititorii noștri versuri de toată frumusețea:

Spre Piersăcea
la hanul vechi
din răpa rea,
sta Mira 'n prag
și aștepta
și 'n gînd calea
măsura
— Gîndul cu dururile,
ochii cu vederile,
sânul cu plăcerile,
codrul cu tăcerile. —
Și Mira sta
și aștepta

și răsul lunii
tremura
în ochii ei,
adânci și grei,
ca un bușneag
de fungei
desprînși din zări.

Am fi tentați s'o reproducem întreagă. Dar vom avea prilejul ca să insistăm altădată și mai pe larg de întreaga poezie a d-lui D. Ciurezu, pe care-l socotesc unul dintre poeții noștri buni.

Teofil Codreanu.

În numărul de față publicăm a doua năvelă „Dureri nebănuite”, premiată la concursul deschis de revista noastră și-al cărei autor este tânărul scriitor Dem. Gălman.

Cu acest prilej, dăm mai jos scrisoarea premiatului nostru, socotind că este un frumos îndemn pentru elementele tinere ce caută a pătrunde însufleții pe ogorul literaturii noastre.

Dar să dăm cuvîntul autorului:

Stimate Domnule Director.

Am luat cu nețărmurită mulțumire cunoștință de rezultatul concursului pentru „Năvelă” deschis de revista D-vs, în care s'a decernat premiul al II-lea năvelei mele „Dureri nebănuite”.

Gestul revistei D-vs este neprețuit cu atît mai mult cu cît ați dat posibilitatea de a se afirma unor talente tinere, rămânîndu-vă D-vs. mulțumirea de a fi inițiatorii acestui concurs, — rod al unei minunate înțelegeri a timpului în care trăim.

Primiți etc.

Dem. Gălman.

Credincioasă principiilor ce și-a înscris în programul ei încă de acum șase ani, reuniunea „Cele Trei Crișuri” pășește și peste limitele ținuturilor bihorene în propaganda culturală prin șatele românești.

Astfel în ziua de St. Gheorghe — 23 Aprilie a. c. — a trecut și n'plaiurile sătmărene cu două biblioteci populare, pe cari le-au așezat în comunele Terebești și Piscari. Prima cuprinde 240 volume, cea de a doua 154 și rostul acestui frumos și înălțător gest cultural, Judecătorul Ioan Nagy — precum și d-nii Moșoiu Gh. și Tiron Albani — toți, membrii entuziaști ai reuniunii — l-au explicat sătenilor cu căldură și înțelegere de adevărați apostoli.

Cu aceste două focare de lumină, Satul Mare, are dela „Cele Trei Crișuri” trei biblioteci populare, — una fiind înființată în Com. Negrești încă din vara anului 1923.

Scriitorii români în limbi străine. Revista „Szinházi Elet”, care a publicat nu de mult „Ce știa satul” de Valjean, ne-a adus — în ultimul său număr — „Baia Domniței” de Const. Riulet, ambele, piese jucate pe scena Teatrului Național din București. „Baia Domniței” este tradusă de d. Dr. Eugeniu Ianovici, directorul Teatrului Maghiar din Cluj. Din lucrările scriitorului „Riulet” s'au mai tradus în limbi străine: „Femei Ciudate” în rusește „Piedi-

ca”, în ungurește de către Alexandru Keresztury; „Pălăria”, în nemțește, jucată la Akademietheater din Viena; „Femei Ciudate”, în franțuzește, editura „Ancora” București și în nemțește tradusă de d. Valeriu Teconția.

A apărut în Editura „Cele Trei Crișuri”, datorită dlui. Colonel George Bacaloglu broșura „Ardealul ca izvor cultural.” Este discursul rostit de dsa. în ziua de 1 Iunie 1924 la Ateneul Român din București, cu ocaziunea recepției sale ca membru activ al acestei instituții culturale. Broșura cuprinde și răspunsul dlui. prof. dr. Victor Babeș din partea Comitetului Ateneului.

Ea este a 10-a publicație din șirul celor apărute sub îngrijirea secției de propagandă „Crișul Negru”.

Anul acesta, „Congresul Profesorilor de Geografie din România” și-a deschis ședințele sale în Oradea-Mare. Dnii Profesori Universitari S. Mehedinți dela București și M. David dela Iași prezidează lucrările congresului, în zilele de 25 și 26 Maiu. Ținerea congreselor de Geografie din ultimii ani în orașele extreme ale României, își are semnificarea sa — e o contribuție la cunoașterea regiunilor cele mai extreme ale țării noastre și o manifestare a scopului urmărit, în actuala stare, de știința geografică: cultivarea conștiinței naționale prin geografie.

La Oradea-Mare, odinioară citadelă a concepției și culturii maghiare, congresul de Geografie înseamnă încă un moment în afirmarea triumfului nu numai a naționalității, dar și-a culturii românești.

La 6 Maiu, Dl. General Sc. Panaitescu, membru Corespondental Academiei Române, și unul dintre colaboratorii revistei noastre, a ținut la „Universitatea liberă” o conferință despre „Cetățile Basarabene de pe Nistru și Dunăre”. Desvoltată înaintea unui public numeros, cu o bogăție de date noi foarte interesante, conferința a aruncat, o lumină nouă asupra rostului avut cândva de Cetățile Basarabene, asupra facturii lor, ca și asupra înfățișării generale a orașelor unde ele se găsesc. — A fost o contribuție prețioasă, rezultat al cercetărilor personale ale Dlui Gen. Panaitescu, asupra provinciei dintre Prut și Nistru. Pentru Români ca și pentru minoritarii din vestul României, a fost prezentat un exemplu foarte reușit al felului cum s'ar putea face cunoscute în diferite centre externe, bogățiile trecutului ca și frumusețele prezentului provinciilor din România Mare. Conferința Dlui Gen. Panaitescu va fi publicată într'un studiu mai desvoltat asupra „Cetăților Basarabene”, care va prezenta puncte de vedere mai complete, adeseori noi, asupra unor probleme din fortificația și arheologia noastră militară.

S'a pus sub tipar în editura „Ramuri” din Craiova, volumul de versuri *Aripi tăiate* de colaboratul nostru dl. Cridim.

A apărut o colecție de tablouri intuitive în număr de 30, reprezentând Domnițorii țării dela Traian până la regele Carol, executate în fototipie. Această lucrare fiind executată în condițiuni tehnice ireproșabile și fiind de un real folos, merită toată lauda și încurajarea, mai cuseamă din partea școalelor și armatei.

Tablourile au mărimea 25×35 cm. sunt legate într'o elegantă mapă, costă 600 lei și se pot procura dela Dl. I. Saraga-Str. Florilor 42, București.

„NAȚIONALĂ” SOCIETATE GENERALĂ DE ASIGURARE

FONDATĂ LA 1882

CAPITAL DE ACȚIUNI LEI 10,000.000
FOND DE REZERVĂ „ 65,000.000
DAUNE PLĂTITE DELA
FUNDAREA SOCIETĂȚII „ 209,000.000

NAȚIONALĂ primește asigurări în ramurile:
INCENDIU. GRINDINA. TRANSPORT,
ACCIDENTE. RASPUNDERE CIVILA,
FURT PRIN SPARGARE ȘI VIAȚA.

In condițiunile ce le mai avantajoase:

CAZ DE MOARTE, SUPRAVIETUIRE, ZESTRE, RENTE VIAGERE etc. etc.

Asigurări contra riscurilor de războiu în ramurile Viață și Transport.
Informațiuni la Sediul Social: București, Strada Paris No. 12. (Palatul Societății.)

in Oradea-Mare Agenție **BANCA GENERALĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI** Agenții in toată țara.

No. 11.689 din 7 Mai 1925.

Regatul România. Tribunalul Oradea-Mare.

Publicațiune.

C. I. 7454/1925.

Se aduce la cunoștința generală că în ziua de Miercuri 10 Iunie oră 11 se va ține la Ministerul de Războiu Direcția 7 Intendență, Calea Griviței No. 28 licitație publică pentru aprovizionarea a 15.000 foi de cort din pânză de în culoare naturală cu accesorii lor complete

Ofertele se vor putea face numai pentru pânză și separat pentru confecția foaiei de cort și accesoriorilor.

Licitatiia se va ține în conformitate cu art. 72—83 din Legea Contabilității publice.

Ofertela vor fi însoțite de garanție legală astfel: Se va depune 5% din valoarea ofertei de către fabricile mari direct producătoare și

10% Comercianți sau cei ce ofertează pentru furnitura care nu se face în fabrica lor.

Garanțiile se vor primi numai în recipisa Casei de Depuneri.

Ofertele neînsoțite de garanție se vor refuza.

Caetul de sarcini și condițiunile tehnice pe cari trebuie să le îndeplinească furnitura se pot vedea în ori ce zi de lucru între orele 11—13 la sus menționata Direcțiune.

Publicațiune.

Tribunalul Oradea-Mare prin încheerea No. C. I. 7454/1925 din 12 Aprilie 1925 a luat act de modificarea statutelor Sindicatului Muncitorilor Grafici din Ardeal și Banat în Asociațiunea „Gutenberg” a Muncitorilor Grafici din România, făcută conf. leg. Persoanelor Juridice și încuviințată de Tribunalul Cluj cu No. 3078/1924 cum și de modificarea în compunerea organelor de Direcție.

Președinte: Iosif Hübschenberger, vice-preș.: Alexandru Szabó, notar: Ludovic Balogh, casier: Emeric Nagy, controlori: Ștefan Tatár, Mihail Lakatos, bibliotecari: Solomon Kertész, Ludovic Schlesinger. Membri în comitet: Nicolae Nicolescu, Modran Gheorghe, Veres Julius, Gonda Henric, Ungvári Josif, Berényi Eduard, Alföldi Francisc, Nicolae Prohanca, Mihail Irimi. tipografi. domiciliati în Oradea-Mare.

Oradea-Mare, 12 Aprilie 1924.

Președinte:
ss. C. Popovici.

Grefier
ss. M. Muiă.

**Noua Societate
a Atelierelor**

**„VULCAN”
Fabrică de Mașini și Vagoane. Societate Anonimă**

București. — Strada Honzik — Gara Dealul Spirei — Telefon 15-54
Fabrica de Vagoane: Bucureștii noi — Gara Chitila — Telefon 2-7
Biroul Pioești: Calea Rudului No. 81. — Telefon 50-2

Cazane de aburi sistem babcock-wilcox, corn-wall, tischbein, lachapelle etc. — Supraîncălzitoare, Economisoare, Curățătoare de apă. Rezervoare până la 1000 vagoane. — Instalațiuni complete pentru rafinării de petrol, extracțiuni și rafinerii de ulei vegetal, fabrici

de săpun, etc. — Aparat pentru fabrici de zahăr, bere și spirt. — Construcțiuni de fier, poduri metalice. Troliuri, geamlăcuri, transmisiuni intermediare, burleane de sondaj. — Transmisiuni de forță; acuplări brevet „Benn”; Turnătorie de fontă și de bronz.

Reparațiuni de locomotive și vagoane!